

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРИКЛАДНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА
МЕНЕДЖМЕНТУ ІМ. Г.Е. ВЕЙНШТЕЙНА

МАТЕРІАЛИ НАУКОВОГО КОЛОКВІУМУ

8 ТРАВНЯ 2024 РОКУ

**«ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ:
ПРОБЛЕМИ І ПРІОРИТЕТИ ПОБУДОВИ СТРАТЕГІЇ
КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ»**

м. Одеса

Цифрова трансформація економіки України: проблеми і пріоритети побудови стратегії конкурентних переваг. Матеріали наукового колоквиуму 8 травня 2024 року / кафедра економіки промисловості. Одеса: Одеський національний технологічний університет, 2024. 109 с.

У матеріалах колоквиуму знайшли відображення питання трансформації сучасної економіки в умовах макроекономічної стабілізації, підвищення стійкості й посилення здатності держави реагувати на агресію; інтелектуалізації управління стійким розвитком в умовах соціально-орієнтованої економіки; стратегії формування сучасних напрямів розвитку економічних систем; циркулярної економіки в бізнес-середовищі; державних та ринкових важелів впливу на структурні трансформації економіки та її суб'єктів і ролі циркулярної економіки у забезпеченні сталого розвитку України у повоєнний період.

В доповідях особливої уваги набули питання соціально-економічних наслідків війни, повоєнному відновленню України на засадах сталого, інклюзивного та безпечного розвитку.

Організаційний комітет колоквиуму

Голова: Павлов О.І., д. е. н., професор

Заступник голови Козак К.Б., д. е. н., професор

Члени комітету: Кулаковська Т.А., д. е. н., професор

Дідух С.М., д. е. н., професор

Самофатова В.А., д. е. н., професор

Замлинський В.А., д. е. н., професор (упорядник)

Рекомендовано до друку та розповсюдження в мережі Internet кафедрою економіки промисловості Одеського національного технологічного університету, протокол №_13_ від 29.05. 2024 р.

Матеріали подаються за оригіналами рукописів доповідей учасників колоквиуму

© Кафедра економіки промисловості ОНТУ

© Автори матеріалів

ЗМІСТ

1. РОЛЬ ЦИРКУЛЯРНОЇ БІОЕКОНОМІКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	7
<i>Будякова О.Ю.</i> , к.е.н., доцент кафедри смарт-економіки, Київський національний університет технологій та дизайну	
2. ІНКЛЮЗИВНА МОДЕЛЬ ВІДТВОРЕННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРОСФЕРИ	10
<i>Власенко Т.А.</i> , д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки підприємства та організації бізнесу, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця	
<i>Степаненко С.В.</i> , к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики та управління економічною безпекою, Харківський національний університет радіоелектроніки	
3. БРЕНДИНГ АГРАРНИХ РЕГІОНІВ: ОКРЕМІ ПІДХОДИ ДО ДІАГНОСТИКИ ПРОЦЕСІВ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ	13
<i>Газуда С. М.</i> , к.е.н., доцент кафедри економіки, підприємництва і торгівлі, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»	
4. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ АГРАРНОЇ СФЕРИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	16
<i>Газуда Л. М.</i> , д.е.н., професор кафедри економіки, підприємництва та торгівлі	
<i>Газуда М. В.</i> , д.е.н., професор кафедри економіки, підприємництва та торгівлі ДВНЗ «Ужгородський національний університет»	
5. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ АГРАРНОЇ СФЕРИ	20
<i>Герцег В. А.</i> , доктор філософії (PhD), завідувач лабораторії економіки Закарпатської державної сільськогосподарської дослідної станції Інституту аграрних ресурсів та регіонального розвитку Національної академії аграрних наук України	
<i>Ерфан В.Й.</i> , к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та торгівлі, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»	
6. ВИКОРИСТАННЯ ПОКАЗНИКА TF-IDF У ПРОГНОЗУВАННІ ПОПИТУ НА АГРАРНОМУ РИНКУ	22
<i>Городніченко С.</i> , абітурієнт,	

7. ПЕРЕДУМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ СЦЕНАРІЇВ РОЗВИТКУ В ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ 25

Дідух С. М., д. е. н., професор кафедри економіки промисловості
Фрум О. Л., к. е. н., доцент кафедри економіки промисловості
Лобоцька Л. Л., к. т. н., доцент кафедри економіки промисловості,
Одеський національний технологічний університет

8. ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА 29

Загородня А. С. PhD, старший викладач кафедри логістики
Національний авіаційний університет, м. Київ

9. ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ І ПРІОРИТЕТИ ЗРОСТАННЯ ХАРЧОВОЇ ГАЛУЗІ 32

Замлинський В. А., д. е. н., професор кафедри економіки промисловості
Одеський національний технологічний університет

10. ЗРОСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ: ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК 37

Замлинський В.А., доктор економічних наук, професор кафедри економіки промисловості
Гребейникова Н.А., викладач стажист кафедри економіки промисловості
Соболева М.Г., здобувач освітнього рівня бакалавр
Одеський національний технологічний університет

11. АНАЛІЗ СТАНУ І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КОН'ЮНКТУРИ ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ 43

Згадова Н. С., к. е. н., доцент, завідувач кафедри кафедра економічної теорії та фінансово-економічної безпеки
Рашевський А. В., аспірант
Одеський національний технологічний університет

12. КРАУДФАНДИНГ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ВАРІАНТ ФІНАНСУВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ 46

Іванченков В. С., к.е.н., доцент, докторант
Одеський національний технологічний університет

13. КРИТЕРІЇ ТА ІНДИКАТОРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ 49

Кузьома В.В., к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,

декан факультету перепідготовки і підвищення кваліфікації,
Миколаївський національний аграрний університет
Руденко С.В., к.е.н., доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Державний біотехнологічний університет

14. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ 53

Кулаковська Т. А., д. е. н., професор кафедри економіки промисловості
Одеський національний технологічний університет

15. ЗАСТОСУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ 57

Купріна Н. М., д. е. н., професор кафедри економіки промисловості
Одеський національний технологічний університет

16. ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ТА ЗАЙНЯТІСТЬ ЖІНОК У СФЕРІ НЕРУХОМОСТІ 63

Окландер Т. О., д. е. н., професор, завідувач кафедри економіки та підприємництва, Одеська державна академія будівництва та архітектури

17. ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АПК 66

Осик С.В., кандидат наук з державного управління, доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства, Одеський державний аграрний університет
Бабакшиєв Мовсум, здобувач, Одеський національний технологічний університет

18. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ 72

Ощепков О. П., к. е. н., доцент кафедра економіки промисловості
Магденко С. В., старший викладач кафедра економіки промисловості
Одеський національний технологічний університет

19. ПОЛІТИЧНІ ЦІЛІ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКО-МІСЬКИХ АГЛОМЕРАЦІЙ УКРАЇНИ 78

Павлов О. І., д. е. н., професор, завідувач кафедри економіки промисловості
Павлова І. О., к. е. н., доцент кафедри туристичного бізнесу та рекреації

- 20. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ** 82
Побережний О.В., аспірант кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу,
Інститут права та суспільних відносин,
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», м. Київ
- 21. ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА КРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ** 85
Полуліх В. М., аспірант кафедри економіки промисловості
Одеський національний технологічний університет
- 22. ЦИФРОВІЗАЦІЯ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ ЯК ФАКТОР ЇЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ** 91
Самофатова В. А. д. е. н., професор кафедри економіки промисловості
Одеський національний технологічний університет
- 23. СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ АПК: АНАЛІТИКА ЕКСПОРТНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ** 97
Фірта Д.Р., здобувач факультету економіки та управління ОДАУ
Замлинська О.В., к.е.н., доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства, Одеський державний аграрний університет 103
- 24. СУТНІСТЬ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ**
Чікалкін С. М., аспірант кафедри фінансів та обліку,
Інститут економіки та менеджменту,
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», м. Київ
- 25. COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND THE EU: CHALLENGES AND PROSPECTS** 105
Shabatura T. S. doctor of economic sciences, profesor, head of the department of economic theory and enterprise economics
Konopelska O. V., здобувач магістратури
Odesa state agrarian university

БУДЯКОВА О.Ю.

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри смарт-економіки
Київський національний університет технологій та дизайну

РОЛЬ ЦИРКУЛЯРНОЇ БІОЕКОНОМІКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Дорожня карта використання науки, технологій, інновацій для досягнення цілей сталого розвитку (ДК), схвалена 22 грудня 2023 року на засіданні Колегії Міністерства освіти і науки України, яку розроблено за методикою ООН з урахуванням рекомендацій з підготовки дорожніх карт використання науки, технологій та інновацій для досягнення Цілей сталого розвитку, наданих Спільним дослідницьким центром Європейської комісії (JRC/EC), у Додатку В «РАЦІОНАЛЬНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ЦИРКУЛЯРКА ЕКОНОМІКА» визначає [1]:

Місія «Раціональне природокористування та циркулярна економіка» спрямована на забезпечення реалізації шістьох завдань чотирьох ЦСР – Ціль 6 «Чиста вода та належні санітарні умови», Ціль 11 «Сталий розвиток міст і громад», Ціль 12 «Відповідальне споживання та виробництво», Ціль 13 «Вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками» та Ціль 14 «Збереження морських ресурсів», а саме:

Таблиця 1

<i>Завдання</i>	<i>Опис дій</i>
Завдання 6.1.	Забезпечити доступність якісних послуг з постачання безпечної питної води, будівництво та реконструкцію систем централізованого питного водопостачання із застосуванням новітніх технологій та обладнання
Завдання 6.2.	Забезпечити доступність сучасних систем водовідведення, будівництво та реконструкцію водозабірних та каналізаційних очисних споруд із застосуванням новітніх технологій та обладнання
Завдання 6.3.	Зменшити обсяги скидання неочищених стічних вод, насамперед з використанням інноваційних технологій водоочиснення на державному та індивідуальному рівнях
Завдання 11.5.	Зменшити негативний вплив забруднюючих речовин, у т. ч. на довкілля міст,

<i>Завдання</i>	<i>Опис дій</i>
	зокрема, шляхом використання інноваційних технологій
Завдання 12.4.	Зменшити обсяг утворення відходів і збільшити обсяг їх переробки та повторного використання на основі інноваційних технологій та виробництв
Завдання 13.1.	Обмежити викиди парникових газів в економіці
Завдання 14.2.	Забезпечити стале використання і захист морських та прибережних екосистем, підвищення їх стійкості та відновлення на основі інноваційних технологій

Джерело: складено автором на основі [1]

Отже, цілями місії НТІ (науки, технологій та інновацій) є сприяння:

- 1) забезпеченню гарантованого якісного водопостачання шляхом розвитку централізованого водопостачання та водовідведення;
- 2) модернізації систем водопостачання та водовідведення.
- 3) удосконаленню систем очищення стічних вод та усунення їх втрат у каналізаційних мережах.
- 4) скороченню викидів парникових газів та забруднювальних речовин в атмосферне повітря;
- 5) скороченню відходів та впровадженню безвідходних технологій;
- 6) збереженню та збалансованому використанню морських і прибережних екосистем.

Відповідно до Індексу екологічної ефективності (Environmental Performance Index) Україна у 2022 році посіла 52 місце з балом 49,60 (2020 р. – 60 місце з 180 країн, отримавши 49,5 балу із 100). Найгірші значення в оцінці України становлять такі категорії: якість атмосферного повітря, умови для збереження біорізноманіття, стан екосистемних послуг, санітарія та управління відходами [2].

Головною загальною проблемою з початку війни є те, що економічний та екологічний прогрес піддається нападам, що руйнує надії на зелену та стійку економіку в Україні. Війна завдала широкомасштабної та серйозної шкоди навколишньому середовищу та спричинила як негайні, так і довгострокові наслідки для здоров'я людей, екосистем, економіки України та

за її межами [3].

Отже, питання сталого відновлення екології після військових дій є дуже актуальним для української економіки і потребує розробки інструментів та механізмів його реалізації. Відновленню економіки України може сприяти стала біоекономіка на циркулярній основі.

Біоекономіка – це нова економічна парадигма та один із інструментів і механізмів вирішення глобальних проблем сталого розвитку [4].

Циркулярна біоекономіка також надає можливості для покращення адаптації до зміни клімату та стійкості до неї, сприяючи відновленню екосистем та утриманню поживних речовин і води в ґрунтах, підтримуючи засоби до існування корінних і місцевих жителів, засновані на біологічних продуктах та послугах, а також створюючи умови для більш сталого управління лісами та рибальством. Циркулярна біоекономіка має бути спрямована на відновлення деградованих земель, водних ресурсів та очищенню атмосфери. Реалізація потенціалу впровадження біоекономіки для відновлення економіки України вимагає інвестицій, інновацій, розробки політики та системних змін.

Список використаних джерел

1. Дорожня карта використання науки, технологій, інновацій для досягнення цілей сталого розвитку. URL: [Dorozhnya.karta.vykoryst.nauky.tekhnolohiy.ta.innovatsiy-03.01.2024-1.1.pdf](https://dorozhnya.karta.vykoryst.nauky.tekhnolohiy.ta.innovatsiy-03.01.2024-1.1.pdf)
2. Рейтинг країн за рівнем екології (2022). NONNEWS. URL: <https://nonews.co/directory/lists/countries/ecology>
3. Національна доповідь про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні у 2021 році. Міністерство розвитку громад та територій України.
4. Олешко А. А., Будякова О. Ю. Європейські знання для сталої біоекономіки в Україні: навч. посіб. Київ: КНУТД, 2024. 156 с.

ВЛАСЕНКО Т.А.

д.е.н., професор, завідувач кафедри
економіки підприємства та організації бізнесу,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

СТЕПАНКО С.В.

к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної
кібернетики та управління економічною безпекою,
Харківський національний університет радіоелектроніки

ІНКЛЮЗИВНА МОДЕЛЬ ВІДТВОРЕННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРОСФЕРИ

Зміна стратегічних векторів та трансформація існуючих підходів до менеджменту вимагає обґрунтування адекватних сьогоденню механізмів відтворення ресурсного потенціалу бізнес-суб'єктів аграрного сектору. Ресурсний потенціал агрокомпаній визначає масштаб потенційного виробництва за умов існуючих обмежень, викликів і можливостей функціонування інклюзивної економіки. Врахування базових пріоритетів інклюзивної економіки доповнює традиційний зміст механізму управління витворенням ресурсного потенціалу агрокомпаній новими цілями, завданнями і критеріями успішної їх реалізації.

Управління відтворенням ресурсного потенціалу аграрних формувань з позицій врахування пріоритетів і засад інклюзивної економіки передбачає доповнення основних його елементів з урахуванням екологічного, соціального і економічного векторів розвитку агробізнесу. Традиційний елемент ресурсного потенціалу «трудові ресурси» перетворюється на головний актив розвитку і відтворення агробізнесу та доповнюється такими похідними, як освіта, культура, соціальний розвиток, духовність, розбудови соціальної інфраструктури сільських територій, що в цілому, формує кількість і якість даної складової ресурсного потенціалу компаній [1]. Економічний вектор відтворення ресурсного потенціалу за умов інклюзивності має передбачати структурну перебудову аграрної економіки, забезпечення безпеки і конкурентоспроможності продукції, соціально

відповідальних інновацій і інвестицій, технологічної модернізації агровиробництва і сільських територій. Екологічні вектори інклюзивності мають забезпечити трансформацію управління відтворенням ресурсного потенціалу аграрних бізнес-суб'єктів у напрямку збереження біорізноманіття, відтворення родючості ґрунтів, збереження біоресурсів і попередження їх змін, що формує передумови забезпечення продовольчої безпеки з урахуванням інтересів теперішніх і майбутніх поколінь.

Інклюзивна інституціональна модель відтворення природно-ресурсного потенціалу агросфери та сільських територій сьогодні має виходити зі стратегічного концепта децентралізації соціально відповідального корпоративного агроменеджменту, що враховує засади бізнес-екосистемного підходу та управління активами (як складовими ресурсного потенціалу). Базовими методично-практичними площинами концепту постають:

1) простір: бізнес еко- та соціосистемний механізм використання ресурсного потенціалу агробізнесом в інтересах власників та суспільних груп;

2) відповідальність: організаційно-економічні механізми корпоративної соціальної відповідальності агробізнесу, державно-партнерських відносин за збереження, використання та відновлення ресурсів агросфери і сільських територій;

3) діяльність: використання інструментів капіталізації всіх складових ресурсного потенціалу через їх участь у суспільно-виробничому процесі на користь теперішніх та майбутніх поколінь;

4) мультиплікативність: ефект створення додаткових цінностей на основі корпоративного механізму полісуб'єктового управління ресурсами агросфери із моніторингом соціальної відповідальності агробізнесу на базі використання інформаційних платформ з забезпеченням вільного доступу всіх учасників процесу відтворення ресурсного потенціалу села.

Результатом імплементації такого стратегічного концепту інклюзивного агроменеджменту має стати обґрунтування чіткого

організаційно-економічного механізму відтворення ресурсного потенціалу, орієнтованого на досягнення спільного екологічного, соціального та економічного ефекту. Сукупним мультиплікаційним ефектом є підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняного агробізнесу, добробуту населення сільських територій, нації, суспільства.

Окреме значення має інклюзивність для відтворення ресурсного потенціалу агроформувань з врахуванням екологічних вимог: збереження екологічно чистих сільськогосподарських угідь та запобігання забрудненню; відтворення біорізноманіття тварин із збереженням їх генно немодифікованого потенціалу; відтворення технічних ресурсів на інноваційній основі із мінімальним негативним впливом на природні і біоресурси; застосування агротехнологій, спрямованих за відтворення агроecosystem у виробничому процесі, відтворення оборотного капіталу (у формі насінневого фонду, кормів) на основі органічного агровиробництва; відтворення трудових ресурсів із глибоким розумінням важливості і пріоритетності завдань інклюзивності і сталого розвитку [2].

Відтворення та відновлення ресурсного потенціалу за амбіційних та життєво важливих завдань інклюзивного розвитку аграрного сектору і сільських територій має забезпечити комплексний підхід до процесу управління виробничим ресурсами.

Список використаних джерел

1. Красноруцький, О.О., Руденко С. В. Концептуальні підходи до управління економічним потенціалом аграрних підприємств. Український журнал прикладної економіки. 2016. Том 1. № 3. С. 77-84.
2. Степаненко С.В. Використання та відтворення ресурсного потенціалу аграрного бізнесу за умов інклюзивної економіки. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. № 2 (82). С. 22-27. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2023-82-4>

БРЕНДИНГ АГРАРНИХ РЕГІОНІВ: ОКРЕМІ ПІДХОДИ ДО ДІАГНОСТИКИ ПРОЦЕСІВ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ

Сучасні підходи до забезпечення конкурентоспроможності регіонів держави, окреслення їх рейтингу у національному та міжнародному просторах визначаються іміджем території, її здатністю формувати привабливість, автентичність, унікальність і донесення цих властивостей до громадськості. Особливе місце у цих процесах належить брендингу регіону, який потребує поглиблених аналітичних дослідження задля визначення брендкових можливостей території, а також його просування у перспективі. Саме брендинг регіону та його оцінка, представляють собою той нематеріальний актив [1], який володіє специфічними особливостями та тими цінностями, які здатні сформувати бренд-капітал, забезпечити сталий розвиток території та його високу конкурентоспроможність. Брендинг має на меті повернення капіталовкладень, тому оцінка його ефективності є одним з важливих завдань, що стоять перед органами регіонального менеджменту.

Діагностика процесів та тенденцій розвитку брендингу аграрних регіонів є важливою з позиції: удосконалення практики регіонального управління, оскільки оцінка розвитку брендингу дозволяє визначити комунікативну взаємодію із цільовими групами; прийняття управлінських рішень зі створення та просування брендингу регіону у перспективі; визначення впливу брендингу регіону на рівень його валового регіонального продукту, отримання додаткових фінансових потоків; визначення інвестиційної та туристичної привабливості регіону як об'єкту для брендування; розробки механізму формування та розвитку брендингу регіону; просування регіону у національному та міжнародному економічному просторах.

У наукових дослідженнях акцентується увага щодо важливості

характеристики розвитку брендингу регіонів, їх здатності використовувати внутрішній потенціал, яким володіє територія, а саме ендогенними чинниками, такими як «людські, інституційні і фізичні ресурси, щоб створити для сільських жителів нові можливості працевлаштування та стимулювати нові види економічної діяльності» [2].

Водночас науковці досить різнобічно підходять до оцінки потенціалу регіонів та виокремлення його структурних елементів, які визначають потенційні можливості території до спеціалізації, розвитку тих чи інших видів економічної діяльності, а також створення брендингу. Так, існує різноманіття думок з приводу оцінки потенціалу регіонів, де авторами розглядаються різні види потенціалів, системи показників, методів оцінки тощо. Одні автори досліджують потенціал аграрних регіонів за інституційним підходом, виділяють ознаки сталості аграрних регіонів тощо [6]. Інші науковці досліджують ресурсний потенціал регіону, який у свою структуру включає такі види ресурсів аграрних регіонів як «виробничі ресурси, фінансові ресурси, трудові ресурси, матеріальні ресурси як вхідні ресурси; економічна родючість землі як ключовий індикатор потенціалу аграрних регіонів та зв'язок з виробниками та споживачами продукції як вихідні елементи використання потенціалу» [4]. На розгляді ресурсного потенціалу свою увагу теж акцентує О. Довгаль, який зазначає, що основними його складовими елементами є «природні, трудові, фінансові, підприємницькі, інформаційні, матеріально-технічні, інституційні ресурси» [3].

Інші науковці акцентують увагу на аграрному потенціалі, де ключовими факторами виробництва є земля, матеріально-технічні ресурси, людські ресурси, фінансові ресурси, а також нематеріальні ресурси [5].

З огляду на багатогранність існуючих підходів пропонуємо проводити діагностику процесів та тенденцій розвитку брендингу аграрних регіонів у двох напрямках, зокрема аналізування існуючих методичних підходів до діагностики потенціалу регіонів та визначення їх брендової спеціалізації, а

також аналізування існуючих методичних підходів до діагностики брендингу аграрних регіонів.

В контексті зазначеного й на основі систематизації підходів до оцінки брендингу регіонів, дослідженням виявлено позитивну практику (переваги) та «вузькі місця» при їх застосуванні, що дало змогу обґрунтувати певну систему принципів, які доцільно врахувати при розробленні методики оцінки брендингу регіону. Зокрема, системності – розроблений методичний підхід повинен бути представлений як цілісна система, елементи якої взаємоузгоджені між собою у часі та просторі; структурованості – усі етапи методичного підходу до оцінки брендингу повинні бути логічно та послідовно структуровані та взаємопов’язані між собою; об’єктивності – відібрана система показників повинна дозволити об’єктивно оцінити брендінг регіону; динамізму – методичний підхід повинен забезпечити оцінку брендингу регіону у динаміці задля виявлення закономірностей та факторів впливу на його формування та розвиток; комплексності – методика оцінки повинна бути спрямована на здійснення комплексної оцінки брендингу регіону (розрахунок інтегрального індексу), що дозволить здійснити рейтингування та групування регіонів за рівнем розвитку брендингу.

Список використаних джерел

1. Вакар Т.В. Методичні засади моделювання конкурентної ідентичності сільських територій // Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 21. С. 83-90. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2016_21_17
2. Васьківська К.В., Сембай І.В., Сікора О.А. Проблеми розвитку сільських територій. Економіка АПК. 2009. №11. С. 117-121.
3. Довгаль О.В. Ресурсний потенціал сільських територій : зміст та особливості еволюції. Український журнал прикладної економіки. 2018. Том 3. № 3. С. 110–119. URL: <http://ujae.org.ua/resursnyj-potentsial-silskyh-terytorij-zmist-ta-osoblyvosti-evolyutsiyi/>.
4. Згурська О.М. Особливості формування ресурсного потенціалу аграрних підприємств в умовах інформаційного суспільства. Економіка і суспільство. Випуск № 7. 2016. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/7_ukr/56.pdf
5. Мармуль Л.О. Леваєва Л.Ю., Дідтворення потенціалу аграрних підприємств на засадах удосконалення методології ідентифікації,

організаційно-економічного механізму використання та системного управління розвитком. Ефективна економіка. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2020/8.pdf

6. Шеленко Д.І., Шпикуляк О.Г., Баланюк І.Ф. Оцінювання результативності використання економічного потенціалу сільських територій регіону: Аспекти сталого розвитку. Цифрова економіка та економічна безпека. Випуск 8 (08). 2023. URL: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/217/203>

ГАЗУДА Л. М.

д.е.н., професор кафедри економіки, підприємництва та торгівлі

ГАЗУДА М.В.

д.е.н., професор кафедри економіки, підприємництва та торгівлі
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ АГРАРНОЇ СФЕРИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Проблематика діджиталізації аграрної сфери, її тенденції та особливості нині набувають усе більшої популярності, оскільки процес діджиталізації покликаний вдосконалити агросферу, знайти інноваційні методи ведення сільського господарства, підвищити конкурентоспроможність агробізнесу та покращити якість сільськогосподарської продукції. В умовах динамічних змін та стрімкого розвитку інформаційних технологій дослідження діджиталізації аграрної сфери є особливо актуальним та необхідним для розвитку аграрного сектору України.

Діджиталізація, як процес перенесення інформації у цифрову форму, її оцифрування [2; 3] пов'язаний з впровадження цифрових технологій в АПК, спрямований на оптимізацію всіх аспектів діяльності суб'єктів аграрного господарювання, зокрема покращення управління, підвищення врожайності, зменшення витрат, підвищення продуктивності, вдосконалення збуту та пошуку нових способів ведення сільського господарства.

Водночас, діджиталізація надає нових можливостей для розвитку галузей рослинництва та тваринництва. Так, у рослинництві застосовуються інноваційні методи землеробства, способи дистанційного аналізу стану рослин і забезпечення їх поживними речовинами та контролю за процесом виконання сільськогосподарських робіт, механізація та автоматизація виробничих процесів, у тваринництві запроваджується дистанційний контроль за випасом худоби, здійснюється моніторинг стану тварин [1, с. 80].

Новаційні методи землеробства, зокрема біодинамічне землеробство, яке є одним з екологічно чистих напрямів землекористування, що не передбачає використання мінеральних добрив неорганічного походження, а також дистанційне зондування землі забезпечують дослідження стану ґрунтів, вимірювання площ полів для ведення кадастрових і землевпорядних робіт та прогнозування кліматичних передумов розвитку сільського господарства. Крім цього, до зазначених методів відноситься автоматизація виробничих процесів у рослинництві, передусім автоматичні системи поливу, самохідні трактори та комбайни.

До способів дистанційного аналізу стану рослин можна віднести використання сенсорів для моніторингу умов вирощування продукції (контроль рівня вологості ґрунту, рівня азоту, температури повітря та інших параметрів, що впливають на вирощування сільськогосподарських культур). Контроль за процесом виконання сільськогосподарських робіт можна здійснювати завдяки впровадженню систем штучного інтелекту для аналізу інформаційних даних, прогнозуванню врожаїв та ефективного управління ресурсами.

Запровадження процесу діджиталізації у галузі тваринництва створює нові можливості для проведення моніторингу стану тварин, що стосуються електронних датчиків та систем відеоспостереження для підтримання мікроклімату у приміщеннях, комп'ютерних розрахунків кормових раціонів годівлі, а також комп'ютерних технологій у селекційно-племінній роботі.

Запровадження дистанційного контролю за випасом худоби здійснюється завдяки безпілотним апаратам для випасу худоби чи моніторингу пересування стада. Автоматизація виробничих процесів у тваринництві є єдиним засобом оптимізації виробництва, де впровадження робототехніки пов'язано зі збором молока, годівлею тварин, обслуговуванням тваринницьких комплексів.

Дослідження підтверджують, що процес діджиталізації аграрної сфери є непростим та вимагає певних фінансових ресурсів для впровадження цифрових технологій у діяльність суб'єктів аграрного господарювання. Нині в складних умовах воєнного стану й нестачі зазначених ресурсів процеси цифровізації мають тенденцію до уповільнення. Також до перешкод, що виникають у процесі діджиталізації аграрної сфери, можна віднести: відсутність відповідного технологічного оснащення та програмного забезпечення, брак висококваліфікованих працівників, низький попит на інноваційні розробки серед агровиробників, несформована належна державна інноваційна політика, висока вартість впровадження новітніх технологій у виробництво.

Активізація процесів цифровізації аграрної сфери потребує комплексної політики цифровізації всіх сфер економіки, сформованої на державному рівні, спрямування на стимулювання інноваційних процесів та усунення нормативно-правових, інституційних, фіскальних та інших перешкод. Важливу роль відіграє відповідна інформаційно-комунікаційна інфраструктура, доступ до мережі Інтернет та можливість організації та ведення бізнесу шляхом використання цифрових технологій. Розвиток системи цифровізації підприємств аграрного сектора повинен здійснюватися на основі зацікавлення як суб'єктів аграрного господарювання, державних органів влади, так і громадських організацій, об'єднаних територіальних громад, і зрештою їх членів.

Доцільним є окреслення переваг, яких можна досягти в результаті цифрової трансформації агробізнесу, це зокрема підвищення рівня

конкурентоспроможності, збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції, збільшення доходів та зменшення витрат, вдосконалення системи управління, можливість прогнозування для уникнення негативних наслідків чи зменшення їх дії, дистанційне керування та контроль за виробництвом, спрощення виробничих процесів, підвищення продуктивності праці.

Таким чином, цифрова трансформація агробізнесу дає можливості якісного виконання будь-яких завдань в онлайн режимі, управління виробничим, маркетинговим, логістичним та іншими бізнес-процесами віддалено, забезпечуючи при цьому результативність поставлених цілей. Процес оновлення ключових систем агробізнесу із застосуванням цифрових технологій, нестандартних методів та систем є необхідним для отримання позитивного результату в аграрному секторі економіки України.

Список використаних джерел

1. Газуда М.В., Газуда Л.М., Герцег В.А. Ключові аспекти цифровізації сільського господарства. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка», 2024. 1 (63). С. 79-86.
2. Лобас М. Г., Россоха В. В., Соколов Д. О. Управління інноваційно-технологічним розвитком агросфери. Київ : ННЦ ІАЕ, 2016. 416 с.
3. Панасенко Н.Л. Діджиталізація в аграрній сфері та тенденції її розвитку. Науковий вісник міжнародної асоціації науковців. Серія: економіка, управління, безпека, технології, 2022. Т. 1. № 3 URL: [file:///C:/Users/UaHero/Downloads/3\(2022\) 5%D0%9F%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf](file:///C:/Users/UaHero/Downloads/3(2022) 5%D0%9F%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf)

ГЕРЦЕГ В. А.
доктор філософії (PhD) за спеціальністю 051 Економіка,
завідувач лабораторії економіки
Закарпатської державної сільськогосподарської дослідної станції,
Інститут аграрних ресурсів та регіонального розвитку
Національної академії аграрних наук України

ЕРФАН В. Й.
к.е.н., доцент кафедри економіки, підприємництва та торгівлі,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ АГРАРНОЇ СФЕРИ

Сучасні умови аграрного господарювання, перманентність трансформаційних змін і непередбачуваність ситуації зумовлюють необхідність впровадження інноваційних технологій пов'язаних з модернізацією виробництва сільськогосподарської продукції, в тому числі цифровізації основних сфер та процесів діяльності аграрних підприємств.

Інтеграція цифрових технологій в аграрну сфери дає можливість приймати більш обґрунтовані рішення в управлінні аграрних підприємств, зменшувати відходи сільського господарства, підвищувати загальну врожайність та продуктивність виробництва. Водночас, цифрова трансформація аграрного виробництва окреслюється як один із пріоритетних напрямів диверсифікації національної економіки, її переорієнтації з сировинної моделі експорту на постачання продуктів із високою доданою вартістю. Актуалізація процесу цифровізації сільського господарства зумовлюється необхідністю зниження витрат на виробництво аграрної продукції, підвищення її якості, екологічності та конкурентоспроможності на основі ефективного використання ресурсів і впровадженню науково обґрунтованих підходів [2, с. 127; 3].

З метою виявлення особливостей цифровізації аграрної сфери доцільним є формування комплексного підходу й здійснення системного аналізу шляхів та інструментів цифровізації агробізнесу, які охоплюють чотири основні блоки, зокрема виробничий, управлінський, маркетинговий,

логістичний [1, с. 81-82].

Для забезпечення цифровізації аграрної сфери за виробничим блоком доцільним є застосування таких методів, як супутникові знімки (космічне зондування, мультиспектральна зйомка); безпілотні літальні апарати (БПЛА) та дрони, що покращують моніторинг та контроль стану сільськогосподарських угідь; геоінформаційні сервіси (ГІС); роботизація; технології 3D-друку; штучний інтелект. Вагомого значення у забезпеченні результативності процесу цифровізації аграрної сфери набуває управлінська складова, яка базується на цифровізації показників, які використовуються при прийнятті управлінських рішень; технології Big Data; застосуванні економіко-математичних моделей; створенні програмного забезпечення, необхідного для роботи з великим обсягом даних в поєднанні із використанням економіко-математичних моделей; підготовці та перепідготовці управлінського персоналу для роботи із цифровими даними – формування ІТ-компетентності у працівників та менеджерів, що полегшує роботу та виконання певних завдань в аграрній сфері. Суттєвим аспектом цифровізації сільського господарства є маркетингова складова, що охоплює SEO брендинг, розширення асортименту продукції, формування віртуальних каналів просування продукції, цифрове моделювання ринкової поведінки, інтернет-маркетинг.

В зазначеному контексті виникає необхідність формування дієвої логістичної системи, складовими якої є WMS система, як управлінська система з набором інструментів, що дозволяють автоматизувати складську роботу; TMS система, як система з управління транспортом, що застосовується в процесі організації перевезення вантажу полегшуючи процес перевезень та спрощення комунікацій з клієнтом; автоматизація планування перевезень; контроль перевезень; впровадження логістичних технологій для створення єдиної аналітичної системи обслуговування клієнтів та нарощування експортного потенціалу у сфері аграрного виробництва.

Дослідження засвідчує, що поєднання наведених вище засобів, інструментів цифровізації аграрної сфери поєднується комплексним підходом для забезпечення розширення її масштабів та розвитку, що в подальшому сприятиме зростанню таких індикаторів, як продуктивність, ефективність, сервісне забезпечення, якість, конкурентоздатність, імідж та престиж, попит, розширення ринку та клієнтської бази, збільшення обсягів виробництва.

Таким чином, нині процес розширення масштабів цифровізації агросфери набуває актуальності. Його активізація стає необхідним компонентом для забезпечення конкурентоспроможності аграрного господарювання, оновлення його матеріально-технічної бази, підвищення ефективності використання ресурсів, формування та розвитку потенціалу підприємств аграрної сфери.

Список використаних джерел:

1. Газуда М.В., Газуда Л.М., Герцег В.А. Ключові аспекти цифровізації сільського господарства. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка», 2024. 1 (63). С. 79-86.
2. Руденко М.В. Вплив цифрових технологій на аграрне виробництво: методичний аспект. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління, 2019. Том 30 (69). № 6. С. 30-37.
3. Юрчук Н. П., Кіпоренко С. С. Особливості використання цифрових технологій в агробізнесі. Східна Європа: економіка, бізнес та управління, 2022. № 3 (36). С. 109-116.

ГОРОДНІЧЕНКО С. А.

абітурієнт Одеського національного технологічного університету

ВИКОРИСТАННЯ ПОКАЗНИКА TF-IDF У ПРОГНОЗУВАННІ ПОПИТУ НА АГРАРНОМУ РИНКУ

У сучасному світі, де дані стають все більш доступними, прогнозування попиту на товари та послуги стає ключовим фактором для успіху будь-якого бізнесу. Це стосується й аграрного ринку, де точне прогнозування попиту на сільськогосподарську продукцію може допомогти

оптимізувати виробництво, запаси, ціноутворення та маркетингові стратегії, що веде до кращої рентабельності та задоволеності клієнтів.

Традиційні методи прогнозування попиту на аграрному ринку часто ґрунтуються на статистичних даних, таких як історичні ціни, врожаї та експорт. Однак ці методи можуть бути неточними, оскільки вони не враховують динамічні фактори, такі як зміни споживчих уподобань, нові технології та політичні події. А саме ці фактори можуть вирішити наявні проблеми забезпечення продовольчої безпеки України[1] та світу[2].

Використання інформаційного пошуку може допомогти покращити прогнозування попиту на агропродукцію в порівнянні з традиційними методами наступними способами:

1. Ідентифікація нових трендів: За допомогою інформаційного пошуку можна виявити нові тренди, які можуть впливати на попит, такі як зростання популярності певних продуктів або зміни в державній політиці.
2. Аналіз настроїв споживачів: Аналізуючи дані з тендерних платформ, статистичних порталів та інших онлайн-джерел, можна отримати уявлення про настрої споживачів щодо певних продуктів. Ця інформація може бути корисною для прогнозування майбутнього попиту.
3. Моніторинг цін: За допомогою інформаційного пошуку можна відстежувати зміни цін на агропродукцію на світових ринках. Ця інформація може бути корисною для прогнозування майбутніх цін та прийняття обґрунтованих рішень щодо виробництва та торгівлі.
4. Прогнозування погодних умов: Погодні умови можуть значно впливати на виробництво агропродукції. Використання інформаційного пошуку для прогнозування погодних умов може допомогти покращити прогнозування попиту на агропродукцію.

У цій роботі пропонується використання інформаційного пошуку, який базується на метриці TF-IDF (Term Frequency-Inverse Document Frequency) для прогнозування попиту на аграрному ринку. TF-IDF - це статистичний метод, який використовується для оцінки важливості слова або фрази в

документі. Він може використовуватися для аналізу великих обсягів текстових даних, таких як новини, звіти, публікації в соціальних мережах та урядові документи, щоб виявити ключові слова та фрази, які свідчать про інтерес до певних сільськогосподарських продуктів.

Метрика TF-IDF складається з двох параметрів:

- частота слова (TF): скільки разів слово з'являється в документі.
- зворотня частота документа (IDF): наскільки рідко слово з'являється в колекції документів.

$$TF = \frac{n_i}{\sum_k n_k}$$

де n_i є число входжень слова в документ, а в знаменнику — загальна кількість слів в документі.

$$IDF = \log \frac{|D|}{|(d_i \supset t_i)|}$$

де $|D|$ - кількість документів колекції, а в знаменнику — кількість документів, в яких зустрічається слово t_i (коли n_i не дорівнює 0).

Для практичного використання моделі прогнозування пропонується використати ресурси Statista dataset [3] WASDE Report [4] для прогнозування світового попиту на агропродукцію, та тендерний майданчик ProZorro[5] для роботи з даними з України.

Імплементация запропонованої моделі має наступні кроки:

1. Підготовка даних з указаних джерел для завантаження до нейронної мережі (стемінг).
2. Визначення показника TF-IDF для кожного продукту, який оцінюється (слова “зернові”, “добрива”, “посівний матеріал” тощо).
3. Запис показників TF-IDF в окремі вузли нейронної мережі.
4. Перевірка створеної моделі на оновлених/поточних даних та оцінка результативності аналізу тренду (збільшення/зменшення попиту).

5. Удосконалення алгоритму для прогнозування попиту на майбутні періоди.

Після реалізації вказаних кроків імплементації моделі пропонується доповнити модель прогнозування кількісними параметрами, такими як середня ціна продукту на ринку та сезонність.

Список використаних джерел

1. Тищенко М.Г. Проблеми забезпечення продовольчої безпеки України / М.Г. Тищенко // Ефективна економіка. – 2013. – No 7.
2. Foini P, Tizzoni M., Martini G., Paolotti D., Omodei E., On the forecastability of food insecurity // Journal of Documentation :журнал. — Scientific Reports, 2023 - Volume 13, Article number: 2793.
3. Agriculture - Worldwide | Statista Market Forecast. Statista. URL: <https://www.statista.com/outlook/io/agriculture/worldwide> (date of access: 07.05.2024).
4. WASDE Report. USDA. URL: <https://www.usda.gov/oce/commodity/wasde> (date of access: 07.05.2024).
5. Розробникам | ProZorro. URL: <https://prozorro.gov.ua/openprocurement> (дата звернення: 07.05.2024).

ДІДУХ С.М.

д.е.н., професор,

ФРУМ О.Л.

к.е.н., доцент,

ЛОБОЦЬКА Л.Л.

к.т.н., доцент

кафедра економіки промисловості,

Одеський національний технологічний університет

ПЕРЕДУМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ СЦЕНАРІЇВ РОЗВИТКУ В ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕНІ УКРАЇНИ

Україна переживає нелегкі часи. Довгий період пандемії та військова агресія росії негативно вплинули на всі сфери життєдіяльності країни. Суттєвим чином від цих чинників потерпає економіка країни.

І, хоч поки що неможна спрогнозувати терміни закінчення військових дій, є необхідність заздалегідь готуватися до повоєнного відновлення нашої держави та подальшого її розвитку.

В новітній історії незалежної України ще не було таких руйнівних негативних подій, тому в неї немає досвіду застосування механізмів та методів виходу з кризи й успішного відновлення.

Сценарій можна як певний порядок виконання набору дій у логічної послідовності з отриманням деякого результату.

На основі цього визначення можна укрупнено сформулювати три види впливу дій на досягнення заданого результату.

1. Зміна змісту дій призведе до зміни результату.
2. Зміна порядку виконання дій призведе до зміни результату.
3. Зміна логіки послідовності виконання деяких дій призведе до зміни результату.

Таким чином, варіюючи співвідношення елементів причинно-наслідкового зв'язку «дія-результат», можна отримати оптимальну модель досягнення найбільш імовірного або заданого результату.

Засновники теорії сценарного планування розглядають його як складову або альтернативу стратегічного планування.

Пітер Шварц (1991) вважає сценарій інструментом впорядкування наявних уявлень про можливі умови діяльності у майбутньому, в яких прийняте рішення виявиться правильним [1].

Пол Шумейкер (1995) розглядає сценарій як раціональний спосіб представлення імовірних варіантів майбутнього, в яких можуть реалізуватися прийняті організаційні рішення [2].

Генрі Мінцберг, 1994 Сценарне планування – це планування майбутнього в епоху, коли традиційне стратегічне планування застаріло [3].

Джил Рінгланд, 1998 Сценарне планування – частина стратегічного планування, що відноситься до інструментів та технологій, які дозволяють керувати невизначеністю майбутнього [4].

Сучасні дослідники звузили та поглибили теоретичний підхід та вважають метод сценаріїв одним із методів прогнозування, що ґрунтується на

встановленні послідовності станів об'єкта прогнозування за різних прогнозів зміни фону, на якому перебуває об'єкт [5, с. 170].

Потенціал цього методу широко застосовується і міжнародними інституціями, оскільки сценарне планування може використовуватися як гнучкий інструмент прогнозування, що дозволяє визначити потенційні ризики й підготуватися не до одного, а до кількох можливих альтернатив майбутнього [6].

Однак неможна ототожнювати сценарне планування з прогнозуванням на підставі екстраполяції даних минулих періодів. На відміну від методів прогнозування в сценарному плануванні застосовуються методи моделювання майбутніх станів об'єкту. Воно спрямовано на оцінку найбільшої імовірності отримання результату та наслідків виконання певної послідовності та набору дій з досягнення цього результату. За допомогою методу сценаріїв можна отримати різнобічні варіанти зміни об'єкту для прийняття рішення про розробку стратегії розвитку.

Найбільш доцільно застосовувати метод сценаріїв у плануванні на довгострокову перспективу, тому що у довгостроковій перспективі посилюється невизначеність та найбільш імовірно змінюються тенденції розвитку. В процесі моделювання сценаріїв виконується детальна оцінка альтернативних варіантів динаміки розвитку об'єкту в майбутньому.

Можна узагальнити основні характеристики методу сценаріїв.

1. Чим більшою є невизначеність сьогодні, тим більшою вона буде у майбутньому тому методи прогнозування із застосуванням екстраполяції недієві.

2. Результатом моделювання є множина альтернативних сценаріїв стратегії розвитку.

3. Наявність альтернативних сценаріїв надає гнучкість стратегії розвитку та, як наслідок, можливість швидко реагувати на зміни у зовнішньому середовищі.

4. Моделювання множини альтернативних сценаріїв спрощує обрання найбільш оптимальної стратегії розвитку.

5. Застосування сценарного моделювання забезпечує раннє попередження про виникнення чи існування ризиків.

6. Моделі сценаріїв більш об'єктивні, тому що надають не тільки кількісну, але й якісну характеристику.

7. Основою розрахунку сценаріїв є інформація про рушійні сили зовнішнього середовища.

8. Виявлення нових можливостей та напрямів розвитку в умовах високої невизначеності.

9. Підвищення ефективності реалізації стратегії розвитку в умовах високої невизначеності.

Метод сценарного планування застосовують у випадках, коли звичайні методи прогнозування неефективні у зв'язку із відсутністю ретроспективних даних чи суттєвої зміни тренду. Тому цей метод буде необхідним та найбільш доцільним в умовах повоєнного відновлення економіки України.

Список використаних джерел

1. Schwartz P. The Art of the Long View / P. Schwartz. – New York : Currency Doubleday, 1991. – 274 p.
2. Schoemaker, P. J. H. Scenario Planning: A Tool for Strategic Thinking / P. J. H. Schoemaker // Sloan Management Review. – 1995. – Vol. 36 (2). – pp. 25-40.
3. Mintzberg H. Rise and Fall of Strategic Planning. Simon and Schuster, 1994. 458 p.
4. Рингланд Д. Сценарное планирование для разработки стратегии. 2008. 560 с.
5. Шершньова З.Є. Стратегічне управління. Київ: КНЕУ, 2004. 457 с.
6. Кушніренко О.М., Гахович Н.Г., Венгер Л.А. Стратегічні сценарії промислового розвитку України та можливості реалізації в умовах невизначеності. *Науковий вісник Міжнародної асоціації науковців. Серія: економіка, управління, безпека, технології.* URL: <https://man.org.ua/nv/index.php/about/article/view/24>

ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Одним із пріоритетних напрямів забезпечення економічної безпеки підприємства є впровадження інформаційних технологій, захист інформаційних ресурсів.

На сьогоднішній день спостерігається безпрецедентне зростання порушень інформаційної безпеки. У таких умовах ефективна робота підприємства неможлива без забезпечення комплексу заходів у сфері захисту інформації, спрямованих на мінімізацію можливих ризиків і загроз.

Інформаційна складова полягає у здійсненні ефективного інформаційно-аналітичного забезпечення господарської діяльності підприємства. Відповідні служби виконують при цьому певні функції, які в сукупності характеризують процес створення та захисту інформаційної складової економічної безпеки. Функції служби захисту інформаційної складової економічної безпеки включають в себе:

- збір усіх видів інформації про діяльність того чи іншого підприємства;
- аналіз одержуваної інформації з обов'язковим дотриманням загальноприйнятих принципів і методів;
- прогнозування тенденцій розвитку науково-технологічних, економічних і політичних процесів;
- оцінка рівня економічної безпеки за всіма складовими і в цілому, розробка рекомендацій для підвищення цього рівня [3].

А також інші види діяльності з розроблення інформаційної складової економічної безпеки підприємства.

На підприємство постійно надходять потоки інформації, що відрізняються джерелами їх формування. Виділяють інформацію різних видів:

1. Відкрита офіційна.
2. Ймовірна (неофіційна).
3. Таємна, отримана через неформальні контакти працівників [2].

Керівник підприємства має запровадити правові норми захисту таємниць, а також систему контролю за збереження комерційної таємниці. Реалізація заходів з забезпечення інформаційної безпеки здійснюється послідовним виконанням певного комплексу робіт. Заходи щодо забезпечення інформаційної безпеки підприємства включають в себе:

1. Захист інформаційного середовища підприємства.
2. Аналіз інформації.
3. Збір різних видів необхідної інформації.
4. Опрацювання та систематизація отриманої інформації.

Захист інформаційного середовища підприємства традиційно включає:

- заходи щодо захисту підприємства від промислового шпигунства з боку конкурентів або інших юридичних і фізичних осіб;
- технічний захист приміщень, транспорту, різної документації від несанкціонованого доступу зацікавлених юридичних і фізичних осіб до закритої інформації;
- збір інформації про потенційних ініціаторів промислового шпигунства і проведення необхідних запобіжних дій з метою визначення та припинення таких спроб;
- зовнішня інформаційна діяльність [1].

Інформаційна безпека як складова частина економічної безпеки організації містить у собі: а) комплексну програму забезпечення безпеки інформаційних ресурсів підприємства; б) економічно обґрунтовану технологічну систему захисту, що забезпечує належний рівень захищеності, готовності, надійності інформаційних систем і безпеку інформації.

Головною метою будь-якої системи інформаційної безпеки є забезпечення сталого функціонування об'єкта, запобігання загроз задля його безпеки, захист законних інтересів замовника від протиправних посягань, запобігання розкраданню коштів, розголошенню, втраті, витоку, викривленню та витоку інформації.

Заходи забезпечення інформаційної безпеки включають в себе: захист інформаційного середовища підприємства; збір різних видів необхідної інформації; обробка та систематизація отриманої інформації; аналіз інформації знищення службової інформації, забезпечення нормальної виробничої діяльності всіх підрозділів об'єкта.

Інформаційна складова економічної безпеки – це ключовий аспект захисту економіки від ризиків та загроз, пов'язаних з незаконним доступом, використанням та поширенням інформації, а також з порушенням цілісності, конфіденційності та доступності даних.

Список використаних джерел

1. Нехай В. А., Нехай В. В. Інформаційна безпека як складова економічної безпеки підприємств. Наук. вісн. Міжнарод. гуманітарного ун-ту. 2017. URL: [http:// www.vestnik-econom.mgu.od.ua/ journal/2017/24-2-2017/30.pdf](http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/24-2-2017/30.pdf).
2. Панченко О. А. Інформаційна безпека в епоху турбулентності: державно-управлінський аспект: монографія. К.: КВІЦ, 2020. 332 с.
3. Сак Т. В. Економічна безпека України: поняття, структура, основні тенденції. Інноваційна економіка. 2013. № 6 (44). С. 336–340.

ЗАМЛИНСЬКИЙ В.А.

доктор економічних наук, професор кафедри економіки промисловості
Одеського національного технологічного університету

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ І ПРІОРИТЕТИ ЗРОСТАННЯ ХАРЧОВОЇ ГАЛУЗІ

Для подолання наслідків війни в харчовій галузі необхідно впровадити всеосяжний підхід до управління продовольчими ресурсами, що ґрунтуватиметься на цифровізації і циркулярності, які вважаються глобальними інноваційними драйверами і є одними з ключових інструментів відновлення України, реконструкції та модернізації економіки, що потенційно прискорює шлях вступу до ЄС. Соціально-економічне зростання сьогодні розглядається як наближення до єдиного ринку шляхом посилення відповідності цінностям ЄС і узгодження з правилами, стандартами ЄС.

Економічна катастрофа, викликана війною, зменшила енергоспоживання, збільшила міграцію населення, що призвело до зменшення антропогенного впливу на довкілля, що, з одного боку, сприяє переходу до циркулярної економіки, проте воєнні дії, підсилюючи інші ризики, є одним з найбільших вагомих факторів забруднення довкілля, які демонструють пролонгований і довготривалий негативний ефект. Щорічне зростання кількості відходів виробництва і життєдіяльності, а також врахування наслідків війн, необхідність утилізації наслідків забруднення є актуальною проблемою сучасності і майбутніх десятиліть.

Цифрові технології мають інноваційний потенціал для посилення стратегії перетворення, поліпшення ефективності менеджменту. Під час впровадження цифрових технологій до стратегії діяльності необхідно оцінювати економічний розвиток країни в цілому, аналізувати нормативно-правове супроводження, наявність трудових ресурсів відповідної кваліфікації та ступінь цифровізації інформаційно-комунікаційних технологій [1].

Припускаючи припинення бойових дій, а також постійну підтримку від донорів, очікується, що економіка України зазнає значного зростання в

наступному десятилітті. В у позитивному сценарії, реальний ВВП повернеться до рівня 2021 року до 2028 року; до 2033 р., посилений структурним впливом реформ та внеску інвестицій, економіка може бути на 40% більшою порівняно з 2021 роком [2].

Цифрова трансформація відіграє центральну роль у прагненні України до зеленої, цифрової та інклюзивної економіки. Інтеграція цифрових рішень у різних секторах, узгоджених зі стандартами ЄС прискорить сталий розвиток, сприятиме поширенню практик циркулярної економіки і стимулювати економічне зростання, а також буде сприяти інклюзії та рівному доступу до цифрових технологій. Україна вже досягла значних результатів у цифровій трансформації. Оцифровка – це потужний інструмент побудови прозорої держави. Цифровий сектор дедалі більше стає важливим рушієм економіки України, навіть з тих пір проявив надзвичайну стійкість протягом війни. Понад 4 тисячі вітчизняних ІТ-компаній, потужна мережа 4G в Європі, і четверте місце за кількістю сертифікованих технічних спеціалістів у світі.

Точність, штучний інтелект і технологія блокчейн можуть трансформувати методи ведення сільського господарства та покращити продовольчі системи [3].

Для стимулювання автоматизації, цифровізації та просування інновацій у сільському господарстві та аквакультури необхідно створити належні умови та заохочення для залучення сільськогосподарських виробників до нових технологій. Перш за все це може бути досягнуто шляхом цифровізації даних, зокрема через розвиток електронних реєстрів. Особливу увагу слід приділити реєстрам, які управляються Державною службою з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів, декларуванню прав на промислове рибальство та дослідний вилов в електронному вигляді, а також обміну інформацією через Державний аграрний реєстр. Забезпечення прозорості та відстежуваності походження продукції повинно бути максимально прозорим завдяки розвитку електронної документації [4].

Сьогодні цифровий сектор є економічною опорою держави, а в майбутньому він може стати технологічним драйвером розвитку країни. Тому держава створює сприятливі умови для бізнесу, щоб вони могли далі працювати і стабільно розвиватися. Україна має можливості та бачить великий потенціал у розвитку інновацій. Одним із ключових напрямів роботи Уряду є цифровізація державних послуг для зручності громадян і прозорості бізнесу. Станом на кінець 2023 року доступ до понад 115 електронних послуг надаються на Єдиному державному веб-порталі електронних послуг (Портал Дія) та через мобільний додаток Порталу Дія до понад 40 електронних державних послуг.

Складовою комплексу заходів щодо трансформації економічних систем є циркулярна економіка як конкурентна перевага на шляху до досягнення цілей сталого розвитку. В епоху швидкого витрачання обмежених ресурсів і прогресуючої деградації навколишнього середовища циркулярна економіка є ефективним інструментом і конкурентною перевагою, що вимагає дотримання принципів сталого розвитку: еколого-ресурсного, економічного та соціального, тобто безальтернативність діяти в інтересах як сучасності, так і майбутніх поколінь. Конкурентоспроможний і інвестиційний процес на кожному підприємстві безпосередньо пов'язаний із соціальними, економічними та екологічними аспектами глобальної і регіонального характеру, економічним становищем у країні держави, тому сучасна економіка змушує підприємців розвивати нові методи конкурентоспроможності в межах подальшої реалізації стратегії глобального сталого розвитку.

Метою циркулярної економіки є зменшення споживання вичерпних ресурсів подвоєння ефективності використання ресурсів протягом наступних десятиліть, сприяючи при цьому економічному зростанню. План дій охоплює ініціативи на всіх етапах життєвого циклу продукції, від проектування та виробництва до використання, ремонту, повторного використання, переробки та повернення ресурсів в економіку. Ця ініціатива передбачає встановлення

принципів сталості та правил для покращення бізнес-процесів з метою забезпечення замкненого циклу виробництва, можливості повторного використання, ремонтпридатності продукції, а також зменшення вмісту небезпечних речовин у продукції. Враховуючи багатофакторність впливу на економічний розвиток, дану концепцію можна розглядати як ідеальну модель, до якої можна прагнути в реальності. Циркулярна економіка відкриває можливість створення нових бізнес-моделей, переосмислення споживання продуктів і зміну споживацьких звичок.

Українська економіка прагне залучати інвестиції на міжнародному ринку, де більш реально отримати фінансування саме під екологічні проекти ніж під звичайне відновлення. Зелений перехід зробить нашу економіку більш ефективною та менш залежною від невідновних ресурсів. І з рештою "зелена" країна стане більш привабливою для проживання.

Українські підприємства харчової промисловості теж потребують заходів з трансформації бізнесу, наприклад, започаткувати аналіз функцій продукту і пошук того, що можна зробити більш екологічним і переробити для повторного циклу, що є конкурентною перевагою. Часто матеріали можна замінити на поновлювані без втрати якості. Логістика також може працювати у двосторонньому режимі. Спільна з іншими компаніями робота над інноваціями може бути взаємовигідною. У циркулярній моделі використані матеріали та відходи знову стають сировиною для економіки. Це вирішує проблеми дефіциту природних ресурсів, високих цін на сировину та знижує залежність від матеріалів, що імпортуються. Стратегії циркулярної економіки можуть допомогти уникнути негативного впливу ізоляції, оскільки в рамках цієї концепції ланцюжки поставок та канали збуту часто географічно ближчі до місця виробництва. Компанії, які вже сьогодні створюють інноваційне середовище, кардинально змінюють вектор стратегічного розвитку, припиняють концентруватися лише на послугі чи продукті, а зосереджуються на вибудовуванні ланцюга стійких бізнес-процесів, єдиного логістичного маршруту [5].

У сучасному глобально взаємопов'язаному світі компанія повинна створювати цінність для всіх зацікавлених сторін, мати чітке усвідомлення мети та послідовність дій з отримання запланованого, усвідомлювати важливість взаємодії з ключовими зацікавленими сторонами.

Екологічні продукти сьогодні часто коштують дорожче, але свідомі споживачі готові своїми грошима інвестувати цей напрямок. Компанії повинні чітко розуміти свій шлях до досягнення нульової чистої економіки. Перехід до чистого нуля відбувається нерівномірно, оскільки регіональні економіки рухаються з різною швидкістю. Швидкість змін буде дуже різною в країнах, що розвиваються і в розвинених країнах. Але всі ринки вимагатимуть безпрецедентних інвестицій у стійкі технології, щоб сприяти їх масштабуванню і доступності.

Компанії працюють краще, коли вони розуміють свою роль у суспільстві та діють в інтересах своїх співробітників, клієнтів, спільнот і акціонерів і залишатимуться вірними меті компанії та зосереджуватиметеся на довгостроковій перспективі, адаптуючись до низки ризиків.

Список використаних джерел

1. Шабатура Т. С., Замлинська О. В., Осик С. В., Селезньова Г. О. Цифрові аспекти стратегічного управління як інструменту підвищення економічної ефективності діяльності компанії. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2023. № 3. С. 71-79. https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/45302/1/apie_2023_3_13.pdf
2. План України. Міністерство економіки України. 18 березня 2024 р. <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=bb34572a-7998-4ffc-a3c6-83af50e88560>
3. Kuldeep Singh, Prasanna Kolar (2024). Digital Agricultural Ecosystem: Revolutionary Advancements in Agriculture. <https://doi.org/10.1002/9781394242962>
4. <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf>
5. Замлинський В. А., Жук Н. Л., Осик С. В., Мартіянова М. П. Сучасна бізнес-діагностика: цифрова зрілість та відновлення екосистем. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2023. Том 8. № 3. С. 18 – 25.

ЗАМЛИНСЬКИЙ В.А.
доктор економічних наук, професор кафедри економіки промисловості
ГРЕБЕЙНИКОВА Н.А.
викладач стажист кафедри економіки промисловості
СОБОЛЕВА М.Г.
здобувач освітнього рівня бакалавр ОНТУ

ЗРОСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ: ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА СТАЛІЙ РОЗВИТОК

Постійні зміни зовнішнього середовища, зростання невизначеності і ризику у функціонуванні підприємств змушують їх шукати нові інструменти та методи відновлення, утримання та вдосконалення виробничого потенціалу, стратегувати сукупність взаємопов'язаних виробничих ресурсів підприємства, спрямованих на виробництво конкурентної продукції. Продукти харчування, динаміку і прогнозування їх виробництва і споживання необхідно розглядати починаючи з природно-кліматичних умов, стану земельних ресурсів, посівних площ та частки основних культур у розрізі локацій та сільськогосподарських підприємств, логістичних маршрутів з надходження продукції рослинництва та тваринництва на переробні підприємства, виробничого процесу, реалізації, інвестиційної привабливості та стійкого розвитку, наявності надійних трудових ресурсів та платоспроможних споживачів.

Пріоритет харчової галузі очевидний, людство щоденно споживає значні обсяги продовольства, населення інших країн активно зростає, отже попит, особливо експорту значно підвищується, що вимагає пошуку джерел технічного і екологічного оснащення виробництва, формує динаміку структури засобів праці. Основою забезпечення потенціалу структурних перетворень є розвиток стійких, інноваційних, наукомістких і високотехнологічних виробництв агропромислового комплексу, якій є лідером серед інших виробництв та прикладом економічного зростання України.

Економічна складова концепції сталого розвитку передбачає раціональне та ефективне використання обмежених ресурсів у поєднанні з цифровізацією виробництва, тому доцільно провести дослідження стану ділової активності українських підприємств на прикладі кондитерського ринку, яка зазнала найменших фінансових втрат в умовах повномасштабної війни. Стимулює розвиток галузі відсутність мита на солодощі в Європейському союзі. Лідери українського ринку кондитерських виробів успішно займаються експортом своїх товарів на зарубіжні ринки, користуючись безмитною можливістю. На ринку кондитерських виробів України працюють більше 850 підприємств. Лідером українського кондитерського ринку є корпорація Roshen. Також ринок забезпечують такі виробники кондитерських виробів: «АВК», «Konti», «Світоч», «Mondeliz», «Бісквіт-Шоколад», «Житомирські ласощі», «Полтава-кондитер», «Ярич», «Монделіс Україна» та інші.

Кондитерська галузь є однією з найбільш розвинутих у харчовій промисловості України. Поточні обсяги виробництва кондитерської продукції дозволяють не лише обслуговувати вітчизняний ринок, але й створюють значний експортний потенціал. Оскільки ринок кондитерських виробів є дуже потужним, то частка закордонних торгових марок складає лише 5% [1].

Тренд здорового способу життя, характерний для розвинутих країн, стимулює попит на більш «здорові» продукти, а саме:

- зі зниженим вмістом доданого білого цукру або його заміною на інші підсолоджувачі;
- з додаванням корисних інгредієнтів;
- з натуральних та органічних інгредієнтів;
- виключно з рослинних інгредієнтів.

У азійських країнах зростає популярність так званого «функціонального» шоколаду, у який додають пробіотики, клітковину, вітаміни, корисні мікроелементи, насіння тощо.

Світовий ринок шоколаду є досить традиційним щодо смаків та ароматів. Покупці надають перевагу купівлі продукції зі звичними смаками та інгредієнтам – найчастіше використовуються горіхи та ягоди. Однак, виробники активно впроваджують інновації у смаках, ароматах та текстурах, що здатні зацікавити покупців, наприклад:

- несолодкі та гострі смаки (імбир, перець чілі, сіль, гірчиця, лавровий лист);
- локальні смаки та аромати (квіти, трави, екзотичні фрукти, насіння, спеції);
- незвичайні поєднання смаків та ароматів (перець чілі та вишня, ягоди й матча) [2].

Для підприємства харчової промисловості цілі є орієнтиром у процесі прийняття управлінських рішень і в підвищенні ефективності потенціалу діяльності. Інноваційна діяльність коректує цінність і рівень корисності товарів для споживача, відтворює економічні ресурси в нову, продуктивнішу форму товарів або послуг відносно запитів і бажань споживачів. Цифрова трансформація дозволить пришвидшити оборотність, наростити обсяги виробництва, а ефективна маркетингова діяльність з використанням цифрових платформ для ринкового аналізу та розміщення реклами є передумовою зміцнення позицій на ринку в умовах діджиталізації.

Повномасштабна війна, розв'язана РФ проти всього цивілізованого світу справляє руйнівний вплив на економічну систему України, генерує масштабні деструктивні впливи на функціонування підприємств та доводить вагомість впровадження стратегії сталого розвитку для стимулювання ділової активності бізнесу. Підприємства кондитерської галузі мають потенціал розвитку завдяки власній сировинній базі, унікальній рецептурі, ефективному менеджменту та іншим конкурентним перевагам.

Zion Market Research [3] опублікував у своїй базі даних новий звіт про дослідження під назвою «Ринок цукерок 2023–2030». Згідно з останнім дослідженням, у 2022 році попит на світовий ринок твердих цукерок

становив приблизно 14,13 мільярда доларів США. Очікується, що ринок перевищить CAGR (CAGR англ. Compound Annual Growth Rate — совокупний середньорічний темп зростання) у 14,30% і досягне понад 23,02 мільярда доларів США до 2030 року.

Прогнозується, що світовий ринок твердих цукерок зростатиме завдяки зростанню кількості сімей із подвійним доходом у країнах, що розвиваються. Зростаючий рівень зайнятості разом із зростанням можливостей завдяки культурі дистанційної роботи дозволив підвищити рівень життя в кількох країнах. Стрімкі темпи дослідження, інновації та запуск продуктів з точки зору різних смаків твердих цукерок дозволили гравцям ринку обслуговувати ширшу групу аудиторії, оскільки ці цукерки призначені не лише для споживання дітьми, але також можуть сподобатися людям старшого віку.

Деякі з основних гравців на світовому ринку твердих цукерок включають:

- Компанія Mars Inc.
- Компанія Hershey
- Mondelez International
- Ferrero SpA
- Перфетті Ван Мелле
- Nestlé S.A.
- Wm. Компанія Wrigley Jr
- Haribo GmbH & Co. KG
- Компанія Kraft Heinz
- Аркор Груп
- Август Сторк КГ
- Кондитерська корпорація Roshen
- Morinaga & Company Ltd.
- Група бімбо
- Йилдіз Холдинг
- Східна торгова компанія
- Рікола АГ

- Glico Group
- Компанія Jelly Belly Candy.

Ведення бізнесу у сучасних умовах характеризується високим рівнем ризику, неоднозначністю й складністю політичної та економічної ситуації в країні, динамічністю зовнішнього і внутрішнього середовища, де технологічні зміни швидко змінюють бізнес-ландшафт. Використання переваг цифровізації не лише оптимізує бізнес-процеси та підвищує їх ефективність, але й відкриває широкі можливості для створення нових продуктів та послуг, підвищення конкурентоспроможності бізнесу й реалізації стратегій сталого розвитку.

Масштабна діджиталізація вимагає цифрової трансформації бізнесу, що є драйвером економічного зростання й підвищення ділової активності для забезпечення екологічної стійкості та соціальної відповідальності відповідно до глобальних цілей сталого розвитку. Кризові явища, нестабільність економічної ситуації, забруднення навколишнього середовища в умовах широкомасштабної війни актуалізують проблематику дослідження та вимагають розробки дієвих й ефективних заходів, спрямованих на підвищення ділової активності в контексті сталого розвитку та цифрової трансформації бізнесу в умовах воєнного стану. Ключовою стратегією є розвиток інновацій та підвищення якості продукції. Крім того, компанія повинна активно використовувати можливості цифрової трансформації та впровадження сучасних технологій у свої процеси. У сфері маркетингу та брендування компанії Рошен рекомендується проводити дослідження ринку, розробляти стратегії брендування та акцентувати увагу на якості продукції та інноваціях. Також важливо будувати партнерські відносини з постачальниками та розвивати стратегічні партнерства, що сприятимуть зростанню компанії.

Міжнародні компанії вважають, що у сучасних умовах ведення бізнесу необхідно керуватися не лише цілями максимізації прибутку за мінімальних витрат з використанням переваг цифровізації, а й необхідністю враховувати

позитивний та негативний вплив на суспільство і навколишнє оточення, тобто інтегрувати ці результати в показники оцінки вартості компанії за принципами сталого розвитку [4]. Сталий розвиток – швидко зростаюча та інноваційна концепція, визнана всіма найрозвинутіші країнами світу, зокрема членами ЄС та ООН, яка набуває все глобальнішого значення в більшості компаній по всьому світу та поступово впроваджується в бізнес-стратегії корпорацій.

Компанії, що впроваджують концепцію сталого розвитку, зосереджені на довгострокових цілях і соціально відповідальних діях задля зменшення споживання енергії та води, зниження витрат та збільшення прибутків. Збалансовуючи ці три аспекти сталого розвитку з фінансовими та нефінансовими цілями відбувається співпраця акціонерів компанії та основних зацікавлених сторін [5].

Стратегія сталого розвитку означає постійну орієнтацію бізнесу на економічні, екологічні та соціальні пріоритети в процесі прийняття операційних рішень. Існує чотири базові напрями для підтримки концепції стратегічної орієнтації на сталий розвиток:

- кореляція економічних цілей сталого розвитку з соціальними та екологічними цілями;
- регулярна комунікація на тему сталого розвитку;
- впровадження основних цінностей сталого розвитку у загальну бізнес-модель;
- розподіл відповідальності за сталий розвиток між усіма відділами, співробітниками та основних учасників ланцюга поставок [6].

Важливим кроком для компанії Рошен є розгляд можливостей інтернаціоналізації та глобального розвитку, використання цифрових платформ для ринкового аналізу, що є передумовою зміцнення потенціалу і дозволить компанії розширити географію експорту та забезпечити саме своєю продукцією зростаючий світовий попит на солодощі.

Список використаних джерел

1. Савчук І. Аналіз діяльності головних гравців на ринку кондитерських виробів. Національний університет харчових технологій. С. 58-59. URL:
2. <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/22643/1/26.pdf>
3. <https://export.gov.ua/industry/review/26>
4. <https://www.globenewswire.com/news-release/2023/06/19/2690325/0/en/23-02-Bn-Hard-Candy-Market-Size-Growing-at-14-30-CAGR-by-2030-Growing-consumer-base-for-confectionery-products-to-boost-the-market-growth-Zion-Market-Research.html>
5. Єжелій Ю. Сучасні тенденції цифрової трансформації міжнародного бізнесу. Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації» : зб. наук. праць. Переяслав, 2023. Вип. 90. С. 22–24.
6. George G., Merrill R.K., Schillebeeckx S.J.D. Digital Sustainability and Entrepreneurship: How Digital Innovations Are Helping Tackle Climate Change and Sustainable Development. Entrepreneurship: Theory and Practice. 2021. № 45(5). P. 999–1027.

ЗГАДОВА Н. С.

к.е.н., доцент, завідувач кафедри економічної теорії та фінансово-економічної безпеки ОНТУ

РАШЕВСЬКИЙ А.В.

аспірант
Одеський національний технологічний університет

АНАЛІЗ СТАНУ І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КОН'ЮНКТУРИ ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ

У 2024 і 2025 роках очікується зростання виробництва приблизно на 3%. Цього року ми очікуємо, що світове виробництво продуктів харчування та напоїв зросте на 2,8%, а в 2025 році – на 3,1%. Інвестиції зростуть на 2,3% і 3,9% відповідно [1].

Геополітична напруженість залишається ризиком зниження цін на сільськогосподарську продукцію та продовольство. Серйозна ескалація війни між росією та Україною та Ізраїлем і ХАМАС може призвести до чергового шоку цін на енергоносії та продовольство, що призведе до підвищення вартості сировини для виробників і знову призведе до зростання інфляції

продовольства. Ще один ключовий ризик пов'язаний із впливом Ель-Ніньо, який може порушити глобальне постачання продовольства, спричинивши підвищення цін.

Ці глобальні тенденції чинять тиск на стан і розвиток кон'юнктури продовольчого ринку України. Варто приділити увагу розгляду ключових сегментів ринку, такі як зернові, м'ясо, молоко та молочні продукти, овочі та фрукти, і визначити фактори, що впливають на його динаміку. В аналізі повинні враховуватися як внутрішні, так і зовнішні чинники, а також глобальні тенденції, що визначають перспективи розвитку ринку в майбутньому.

Продовольчий ринок є одним з ключових компонентів економіки будь-якої країни, визначаючи не лише соціально-економічні аспекти, а й пов'язані з ними аспекти життя громадян. Україна, як і будь-яка інша країна, не є винятком. Аналіз стану та тенденцій розвитку кон'юнктури продовольчого ринку є важливою задачею для розуміння його динаміки та визначення стратегій подальшого розвитку.

Україна має значний потенціал в аграрному секторі, який визначається родючими ґрунтами, сприятливим кліматом та розгалуженою системою водойм. Проте, на сучасному етапі, продовольчий ринок України стикається з рядом проблем, включаючи недостатню інфраструктуру, низьку якість продукції та нестабільність у ціновій політиці. Огляд основних сегментів ринку, таких як зернові, м'ясо, молоко та молочні продукти, овочі та фрукти, свідчить про складну ситуацію, що вимагає уваги та вжиття заходів.

Кон'юнктура продовольчого ринку піддається впливу як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. До внутрішніх чинників можна віднести економічні та політичні умови країни, рівень технологічного розвитку та наявність необхідних ресурсів. Зовнішні чинники, такі як міжнародні торгові угоди, світові тенденції та кліматичні умови, також мають значний вплив на ринок.

У контексті глобальних тенденцій, розвиток продовольчого ринку України визначається не лише внутрішніми факторами, а й міжнародними

стандартами та вимогами щодо якості та безпеки продукції. Зростання впливу глобальних факторів ставить перед українськими виробниками нові завдання щодо адаптації до змінних умов та вдосконалення якості продукції.

Розвиток продовольчого сектору України потребує комплексного підходу, включаючи заходи державної підтримки для аграрного сектору, стимулювання інвестицій у сільське господарство та переробну промисловість, а також розвиток маркетингових стратегій для просування українських продуктів на зовнішніх ринках.

Аналіз стану та тенденцій розвитку кон'юнктури продовольчого ринку України вказує на необхідність удосконалення стратегій управління та розвитку сектору. Розуміння головних викликів та можливостей дозволить виробникам та державі спільно працювати над створенням стабільного та конкурентоспроможного продовольчого ринку, що задовольняє потреби не лише внутрішнього споживача, а й відповідає вимогам міжнародного ринку.

Продовольчий сектор має значний потенціал для стимулювання економічного зростання в Україні, але ключовими факторами є подальша інтеграція в ЄС, доступ до вищих рівнів ланцюжка створення вартості та модернізація на засадах цифровізації і стійкості.

Список використаних джерел

1. Food Industry Trends March 2024
<https://atradiuscollections.com/global/reports/industry-trends-food-industry-trends-march-2024.html#:~:text=Output%20growth%20of%20about%203,to%20decrease%2C%20though%20only%20mildly>.
2. Білоус, О. Аналіз сучасного стану та перспектив розвитку аграрного сектору України. Економічні дослідження, 15(2), 2021, с. 45-58.
3. Шевченко І. Тенденції розвитку українського продовольчого ринку в умовах глобалізації. / Аграрна економіка, 2020 (7), с.23-34.
4. Кравець В. Фактори впливу на кон'юнктуру українського продовольчого ринку / Сучасні проблеми економіки, 2019(3), с.87-98.
5. Міністерство сільського господарства та продовольства України. Звіт про стан агропромислового комплексу України за 2021 рік. Київ: Міністерство сільського господарства та продовольства України.

6. Головне управління статистики в Україні. Статистичний збірник "Продукти харчування в Україні: статистичний огляд" (2022).

ІВАНЧЕНКОВ В. С.

к.е.н., доцент, докторант,
Одеський національний технологічний університет

КРАУДФАНДИНГ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ВАРІАНТ ФІНАНСУВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Покращенню фінансових результатів діяльності підприємств агропромислової галузі сприятимуть зміни в структурі капіталу, зокрема, за такими складовими як співвідношення власного та позикового капіталу. Зростання частки власного капіталу сприяє підвищенню інвестиційної привабливості, що обумовлено покращенням довготривалих перспектив розвитку та підвищенням фінансової стійкості підприємств галузі. При неможливості збільшити обсяги власного капіталу можливе залучення позикового капіталу, що надасть можливість підприємству швидко залучити фінансові ресурси, однак, це може стати причиною фінансової нестабільності за умов нездатності в повному обсязі виконати фінансові зобов'язання.

У сучасних умовах краудфандинг є альтернативним варіантом фінансування для агропромислової галузі, пропонуючи кілька переваг порівняно з традиційними методами фінансування [9]:

1. Краудфандинг можна використовувати для фінансування різних сільськогосподарських проєктів, включаючи тваринництво, рослинництво, виробництво продуктів харчування, сільськогосподарські угіддя, сільськогосподарську нерухомість, а також розвиток технологій і техніки.

2. Також краудфандинг може забезпечити швидкий спосіб залучити фінансові кошти без початкових комісій, що робить його дієвим альтернативним варіантом фінансування для фермерів і підприємств з переробки сільськогосподарської продукції.

3. Платформи краудфандингу також є цінним видом маркетингу, дозволяючи підприємцям презентувати свій аграрний бізнес в Інтернеті та привертати увагу потенційних інвесторів, партнерів та споживачів.

4. Краудфандинг надає можливість для інвесторів отримати високу віддачу від інвестицій, коли підприємства мають достатньо капіталу для покриття всіх витрат, що веде до виробництва якісної сільськогосподарської продукції та забезпечує високу конкурентоспроможність.

5. Краудфандинг сприяє активізації інноваційної діяльності в агропромисловій галузі, зокрема в сфері нових продуктів харчування та агротехнологіях, що має вирішальне значення для забезпечення продовольчої безпеки України.

Отже, краудфандинг пропонує дієвий альтернативний варіант фінансування для агропромислової галузі, маючи суттєві переваги порівняно з традиційними методами фінансування, зокрема є швидким способом зібрати достатній капітал без початкових комісій, використання онлайн-платформи є цінним інструментом маркетингу.

Використання краудфандингу як типу фінансування, що здійснюється через краудфандингові платформи, забезпечує підприємствам агропромислової галузі можливість отримати достатній капітал у потрібний час для обладнання, насіння та інших витрат, необхідних для ефективного функціонування підприємства. Загалом краудфандингова компанія, створена підприємствами з переробки сільськогосподарської продукції, може забезпечити життєздатне рішення для фермерів і підприємств з переробки сільськогосподарської продукції для залучення коштів для різноманітних сільськогосподарських проектів, прискорення інновацій у агропромисловій галузі та сприяння соціально-економічному розвитку.

Альтернативні варіанти фінансування підприємств агропромислової галузі, зокрема краудфандинг, окрім переваг, які дозволяють забезпечити агропромислові підприємства власним капіталом, характеризуються і певним рівнем ризику. Відповідний ризик особливо високий у агропромисловій

галузі, де підприємства залежать від різноманітних зовнішніх факторів, які можуть вплинути на їх прибутковість, зокрема, вплив воєнних дій, погодні умови, нестабільність ринку та стихійні лиха. У випадку краудфандингу ризик несуть інвестори, які надають кошти бізнесу в обмін на потенційну віддачу від своїх інвестицій.

Таким чином, краудфандинг є ефективним альтернативним варіантом фінансування для підприємств агропромислової галузі, який пропонує низку переваг порівняно з традиційними методами фінансування. Він дозволяє швидко залучити необхідний капітал без початкових комісій, використовуючи онлайн-платформи, які також є цінним інструментом маркетингу.

Краудфандинг може фінансувати різноманітні сільськогосподарські проекти, включаючи тваринництво, рослинництво, виробництво продуктів харчування, розвиток технологій тощо. Це сприяє активізації інноваційної діяльності в агропромисловій галузі, що має вирішальне значення для забезпечення продовольчої безпеки України [9;10].

Загалом, краудфандинг та інші альтернативні варіанти фінансування можуть стати дієвим рішенням для агропромислових підприємств у залученні необхідного капіталу, прискоренні інновацій та сприянні соціально-економічному розвитку галузі, за умови ефективного управління ризиками. У той же час підприємствам важливо здійснювати ґрунтовний аналіз умов будь-якої фінансової угоди, щоб переконатися, що вона відповідає потребам бізнесу та фінансовій ситуації в агропромисловій галузі.

Список використаних джерел

1. The best Farming crowdfunding platforms. URL: <https://thecrowdspace.com/directory/farming-crowdfunding-platforms/>.
2. How To Create A Crowdfunding Platform [The Ultimate Cheat Sheet]. URL: <https://opengeekslab.com/blog/create-a-crowdfunding-platform/>.

КУЗЬОМА В.В.

к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
декан факультету перепідготовки і підвищення кваліфікації,
Миколаївський національний аграрний університет

РУДЕНКО С.В.

к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Державний біотехнологічний університет

КРИТЕРІЇ ТА ІНДИКАТОРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Забезпечення продовольчої безпеки будь-якої країни постає одним з ключових стратегічних напрямків реалізації стратегії її соціально-економічного розвитку. Продовольча безпека є елементом стратегії національної безпеки країни, а можливості її досягнення визначаються регіональним потенціалом та дією факторів, що є специфічними для кожної структурно-територіальної одиниці країни. Природно-кліматичні, ресурсні та соціально-економічні умови розвитку регіонів країни характеризуються істотними відмінностями та впливають на політику регіону із виробництва продовольства та забезпечення населення продуктами харчування.

Традиційно невисокий рівень продовольчого самозабезпечення значної частини країни, проблемні аспекти у сфері як фізичної, так і економічної доступності продовольчих продуктів протягом останніх років доповнилися вкрай загрозливими факторами, які були спричинені наслідками військового конфлікту. Як результат, знижується рівень продовольчого самозабезпечення регіонів, обсягів сільськогосподарського виробництва та ступень купівельної спроможності населення. Регіони країни втрачають свій агро-ресурсний потенціал, а загальний складний макроекономічний стан національної економіки за сприяє формуванню сталих умов для нарощування обсягів виробництва і споживання продовольства з боку населення. Діюча практика та обсяги створення регіональних продовольчих резервів не орієнтовані на стратегічну перспективу та обмежені низькою проблемних питань,

притаманних функціонуванню агропродовольчого комплексу країни на даному етапі.

Регіональні фактори мають суттєвий вплив на забезпечення продовольчої безпеки країни та визначаються, сукупністю умов розміщення і спеціалізації сільськогосподарського виробництва за соціально-економічними та адміністративними територіальними одинцями. Серед них виключне значення мають: природно-ресурсний і трудовий потенціал; біологічний потенціал рослинного і тваринного світу; територіально-економічне розташування областей і регіонів та потенціал розвитку зовнішньоекономічної діяльності; рівень розвитку виробничої і соціальної інфраструктури та їх логістичний потенціал; рівень продуктивності використання ресурсів та результативності агропродовольчого виробництва.

Україна має потужний аграрно-ресурсний потенціал, який визначається наявністю, характером та якістю природно-біологічних, кліматичних та економічних ресурсів різних територіальних регіонів. У межах територіального поділу регіонів України за критерієм природно-сільськогосподарського районування відокремлюють п'ять природно-аграрних зони: Полісся, Лісостеп, Степ, Степ Посушливий, Сухостепова природно-сільськогосподарська зона, Карпатська та кримська гірські області [1]. Базовою ознакою такого поділу є забезпеченість та якість сільськогосподарського земельного фонду, як головного засобу виробництва у аграрній сфері. Природно-кліматичні і біологічні умови є першопочатковими для організації сільськогосподарського виробництва і забезпечення продовольчої безпеки. Разом з тим, потенціал регіонів у досягненні національної продовольчої безпеки за сучасних умов визначається також сукупністю факторів економічного характеру, серед яких пріоритетними постають фінансове забезпечення, рівень інноваційного розвитку, чисельність населення та робочої сили, результативність агроменеджменту, розвиток інфраструктури та потенціал зовнішньоекономічних зав'язків. У сукупності вони формують передумови

нарощування обсягів агропродовольчого виробництва і забезпечення продовольчої безпеки як регіонів, так і країни у цілому.

Оцінка регіональних особливостей продовольчої безпеки країни має враховувати наступні основні критерії її забезпечення (табл. 1).

Таблиця 1

Критерії забезпечення продовольчої безпеки на регіональному рівні

Критерії	Характеристика та ключові індикатори
Фізична доступність продовольства	Обсяги виробництва сільськогосподарської продукції та основних продукції харчування – всього та у розрахунку на душу населення регіону; величина регіональних запасів продовольства; рівень с самозабезпеченості населення регіону продовольством; наявність логістичної інфраструктури та інфраструктурних об'єктів для зберігання та реалізації продуктів харчування; енергетичні цінність раціону харчування населення регіону
Економічна доступність продовольства	Рівень купівельної спроможності населення регіону; середні регіональні ціни на основні групи продовольства (ціни виробників, оптові, роздрібні); частка витрат на харчування у структурі споживчих витрат населення регіонів; рівень залежності регіонів від імпорту продовольства
Якість та безпека продовольства	Частка площі сільськогосподарського виробництва, що оброблюється хімікатами; вміст ГМО у продуктах харчування; частка органічного аграрного виробництва регіону; регіональні механізми і норми сертифікації та стандартизації продуктів харчування; діючий порядок маркування продуктів харчування на місцевих та регіональних ринках
Сталий розвиток регіональних агропродовольчих систем	Співвідношення доходів населення міських і сільських територій; частка витрат на продовольство у структурі витрат міського і сільського населення; наявність інклюзивного доступу малих і середніх агровиробників до регіональних ринків ресурсів і капіталу; структура гендерного складу персоналу агропродовольчих компаній; розмір інвестицій у «зелені» та екологічні агропродовольчі технології у регіонах; обсяг харчових відходів у регіонах; наявність замкнених виробничих ланцюгів (об'єднань) регіональних агропродовольчих систем; обсяг викидів CO ₂ від агропродовольчих систем регіону

Джерело: складено авторами

Результати дослідження методичних підходів до оцінки рівня продовольчої безпеки показали, що існуючі методики у більшій свої частині не є регіонально орієнтованими. Поряд з цим, регіональні особливості мають виключне значення для забезпечення національної продовольчої безпеки

країни, а система індикаторів її оцінки на регіональному рівні мають відповідати наступним критеріям: 1) бути співставними із загальнонаціональною системою показників та доповнювати їх; 2) мають бути сумісними із системою статистичного обліку і прогнозування; 3) мають надавати можливості оперативного, повного та точного моніторингу сучасного стану продовольчої безпеки та факторів, які здійснюють вплив на її рівень [2].

У світовій практиці сучасні регіональні аспекти управління продовольчою безпекою реалізуються у форматі місцевих продовольчих альянсів, які об'єднують широкий спектр виробників, компаній, торговельних та громадських організацій та муніципальних інституцій, що зацікавлені у розв'язанні проблеми забезпечення продовольчої безпеки у регіональних масштабах. Прикладом таких альянсів є регіональний продовольчий альянс ААНМ (Alliance Against Hunger and Malnutrition), який на платформенній цифровій основі поєднує фермерів, агентства ООН, університети та дослідницькі установи, харчові і торговельно-посередницькі компанії, корпоративних донорів та сприяє покращенню ситуації із забезпеченням продовольчої безпеки регіону.

Все окреслене вище свідчить про нагальну потребу розробки і реалізації дієвих механізмів подальшого забезпечення продовольчої безпеки України, ключовим довгостроковим пріоритетом якого має стати парадигма циркулярної економіки.

Список використаних джерел

1. Мартин А.Г., Осипчук С.О., Чумаченко О.М. Природно-сільськогосподарське районування України: монографія. Київ: ЦП «Компринт», 2015. 328 с.
2. Бокій О.В. Методичний підхід до оцінки продовольчої безпеки в регіонах України. *Продовольчі ресурси*. 2022. Т. 10. № 19. С. 191-195.

КУЛАКОВСЬКА Т.А.

д.е.н., професор кафедри економіки промисловості
Одеського національного технологічного університету

РУДОХЛІБ Д.К.

здобувач СВО «Бакалавр» ОНЕУ

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022 року увійшло до історії України як початок повномасштабного вторгнення зі сторони РФ та запровадження воєнного стану по території всієї країни. Масштабні бомбардування багатьох міст, а також стрімкий наземний наступ з подальшою окупацією певних територій, не могли не відзначитись на фінансовій системі та всій економіці України в цілому. В перші дні вторгнення суспільство було охоплене панікою, люди почали виводити всі свої заощадження, іноземні інвестори, як і українські, припинили будь які вкладання в економіку держави, щоб мінімізувати ризик. І хоча панічні настрої через два роки вторгнення вже не є найголовнішою проблемою для економіки України, наразі все ще постає ряд не менш актуальних проблем, з якими фінансовій системі доводиться мати справу.

Першою і однією з найважливіших проблем є необхідність мобілізації фінансових ресурсів. Під час воєнного періоду неодмінно виникає необхідність мобілізувати значні фінансові ресурси для фінансування усіх потреб оборони. Це зазвичай призводить до збільшення державного боргу, так як уряд може звертатися до внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування. До того ж, дуже часто виникає потреба урізати фінансування інших, «менш важливих» під час війни галузей життя країни.

Не менш серйозною проблемою для економіки держави є руйнування фінансової інфраструктури, як фізичне, так і віртуальне. Варто не забувати, що війна триває не лише на полі бою, а й в інформаційному просторі. Фізичне знищення споруд, техніки внаслідок бойових дій, а також знищення

різного роду даних і систем внаслідок хакерських атак призводить до деградації всієї фінансової системи. Це може призвести до неможливості здійснення нормальної фінансової діяльності, ускладнення обслуговування клієнтів, а також може підірвати довіру до фінансових структур країни у цілому. В умовах війни фінансовий сектор змушений звертати більшу увагу на безпеку, а не на розвиток.

Одним з найвразливіших секторів економіки України під час військових дій є агропродовольчий сектор. Основними ризиками для функціонування агропродовольчого сектору економіки України в умовах повномасштабної війни залишаються втрата виробничо-ресурсного потенціалу аграрного сектору (на значній частині сільськогосподарських земель стало неможливим проведення сільськогосподарської діяльності, оскільки вони або окуповані, або перебувають під постійними обстрілами, або заміновані); вихід окремих сільгоспвиробників з аграрного бізнесу або зміна спеціалізації через значні економічні втрати; втрата частини об'єктів інфраструктури зберігання та первинної переробки сільськогосподарської продукції, ускладнення збуту продукції на зовнішні ринки. Крім того, агропродовольчий сектор характеризується недостатніми темпами техніко-технологічного оновлення, зростанням рівня зношеності техніки та використання застарілих технологій, високою залежністю виробництва від природно-кліматичних умов, обмеженим доступом до фінансових ресурсів, яскраво вираженою сезонністю виробництва. За таких умов та з метою розвитку агропромислового виробництва вимагає щорічного залучення значних інвестицій [1].

Система інвестиційного забезпечення агропродовольчого сектору формується під впливом взаємопов'язаних складових: нормативно-правової, організаційно-економічної, науково-інноваційної, інформаційної, кадрової, техніко-технологічної, маркетингової та фінансової, удосконалення яких сприятиме розширенню можливостей його конкурентоспроможного розвитку.

Нормативно-правове забезпечення процесу інвестування розкривається через застосування системи правових норм. В Україні правове регулювання інвестиційної діяльності відбувається через законодавчі акти, прийняті Верховною Радою України, укази Президента, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України. До сфер регулювання, які визначають передумови реалізації інвестиційного процесу, відноситься: податкова система; політика у сфері амортизації, кредитування та ціноутворення; субсидіювання; надання дотацій; державні позики та ін.

Організаційно-економічна складова визначається шляхом взаємодії структурних підрозділів та систем підприємства, що задіяні в процесі розробки та реалізації інвестиційного проекту. Організаційно-економічне забезпечення передбачає зростання інвестиційної привабливості суб'єкта господарювання через використання дієвих механізмів організації та управління залученням інвестиційних ресурсів.

Науково-інноваційна складова спрямована на впровадження наукових розробок у практичну діяльність підприємства, створення та застосування інновацій, зростання рівня конкурентоспроможності підприємства за рахунок більш якісних та досконалих товарів, послуг чи засобів або механізмів їх продукування.

Кадрова компонента зосереджена на підвищенні ефективності формування та використання трудового потенціалу підприємства при прийнятті інвестиційних рішень та реалізації інвестиційних проектів.

В основі системи техніко-технологічного забезпечення лежить спосіб виготовлення продукції чи надання послуг. Вона побудована на залученні та використанні найбільш активних виробничих складових, що взаємодіють із використанням технічних засобів та ґрунтуються на певній технології виробництва. Так, інформаційне, діагностичне, транспортне та передавальне обладнання використовується в єдиному організованому просторі з метою залучення та ефективного використання інвестиційних ресурсів.

Інформаційна система забезпечує цілеспрямоване та неперервне

надходження даних для прийняття стратегічних і тактичних рішень; здійснення аналітичних та планових розрахунків; всебічної оцінки ринкового середовища, потенційних інвесторів, конкурентів, покупців та постачальників.

Цифрові технології стали базою для створення нових продуктів, цінностей, властивостей та, відповідно, основою отримання конкурентних переваг на більшості ринків. Крім того, використання цифрових технологій під час воєнного стану в Україні значно полегшує доступ до інвестиційних ресурсів, необхідних для підтримки розвитку агропродовольчого сектору.

Сьогодні є можливість доступу до фінансових інструментів підтримки розвитку через механізми співпраці з ЄС. Так, міжвідомча координаційна платформа донорів для України [2] започаткована 26 січня 2023 р. Учасниками цієї Платформи стали представники України, ЄС, країн «Великої сімки», а також партнери з фінансових установ, зокрема Європейського інвестиційного банку, Європейського банку реконструкції та розвитку, Міжнародного валютного фонду та Світового банку.

Ухвалено Проєкт Дорожньої карти реформування управління публічними інвестиціями [3]. Метою Дорожньої карти є формування контексту, бачення, основних принципів та напрямів побудови цілісної, стійкої та ефективної системи управління публічними інвестиціями, яка забезпечує планування інвестиційних проєктів на основі стратегічних пріоритетів та середньострокової бюджетної рамки, здійснення їх відбору відповідно до уніфікованих та прозорих процедур і чітких критеріїв та реалізацію в межах запланованих строків та фінансування.

Список використаних джерел:

1. Кулаковська Т.А., Полуліх В.М. Інвестування розвитку агропродовольчого сектору в умовах невизначеності. Наукові перспективи. №2(44). 2024. С. 742-757
2. Міжвідомча координаційна платформа донорів для України. URL: <https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine...>
3. Уряд схвалив Дорожню карту реформування управління публічними

інвестиціями. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-skhvalyv-dorozhniu-kartu-reformuvannia-upravlinnia-publichnymy-investytsiamy>

КУПРИНА Н.М.

д.е.н., професор кафедри економіки промисловості
Одеського національного технологічного університету

ЗАСТОСУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ

Агропромислове виробництво в Україні не можливе без ефективного функціонування суб'єктів харчової промисловості, сільськогосподарських та логістичних підприємств, розвинутої торгівельної мережи тощо, які забезпечують систему агропромислового комплексу держави. Наше попереднє дослідження підтвердило [1], що завдання пошуку напрямів та інструментів забезпечення функціонування і розвитку діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні під час війни з російською федерацією (рф), оптимального їх розміщення та використання потенціалу і можливостей розвитку регіонів та їх АПК, отримання додаткових компетенцій та конкурентних переваг, мають особливе значення в сучасних умовах агресивних факторів зміни їх зовнішнього середовища й потребують досліджень та застосування сучасних інструментів і методичних підходів.

Таким інструментом на нашу думку виступає стратегічний аналіз, який дозволяє визначити можливості та загрози для функціонування, перспективні напрями діяльності та розвиток суб'єктів агропромислового виробництва в Україні. Так, як показало дослідження [1-2], що більшість зарубіжних учених застосовують стратегічний аналіз, спрямований на стратегічний вибір можливого розвитку підприємств з оцінкою як загроз зовнішнього, так і можливостей внутрішнього середовища – процесу їх функціонування та управління. В основі механізму проведення стратегічного аналізу є мета

його здійснення, яка реалізується та структурується через постановку окремих конкретних завдань його здійснення і етапів його проведення – підготовчого, аналітичного або основного, та заключного – результативного.

На думку Горелова Д.О., Большенко С.Ф. [5, с. 10-13], стратегія підприємства – це «процес формування генерального перспективного напрямку розвитку підприємства на основі визначення якісно нових цілей, узгодження внутрішніх можливостей підприємства з умовами зовнішнього середовища та розробка комплексу заходів, які забезпечують їх досягнення». Дослідження інших вчених показує [4], що стратегія розвитку підприємства «являє собою довгостроковий план або набір напрямків, які підприємство вибирає для досягнення своїх цілей та сприяння його зростанню, успішності та конкурентоспроможності», та структурується на стратегію росту, концентрації, диверсифікації, стабільності, відмови від діяльності або ліквідації.

На нашу думку [1, с. 75], для оцінювання діяльності суб'єктів агропромислового виробництва в системі АПК України на макро- або на мезорівні дослідження, з метою визначення стратегії їх розвитку, необхідно враховувати саме повний цикл агропромислового виробництва – від виробництва сировини до переробки та реалізації продукції. Такого роду дослідження було проведено на регіональному рівні – для Одеської області, де в сучасних умовах функціонує велика кількість як сільськогосподарських підприємств, так й суб'єктів харчової промисловості, які є структурними компонентами АПК цього регіону. До наведення його результату потрібне обґрунтування саме вибору інструменту проведення персистентної трансформації та ступеня її оцінювання.

Наше дослідження показало [1, с. 75-76], що інструментом оцінювання конкурентоспроможності країни, галузі або регіону може бути використання таких методів оцінювання макросередовища, як PEST-аналіз або метод McKinsey. PEST-аналіз необхідно проводити за допомогою 4 груп факторів макросередовища: (економічних (Economic), політико-правових (Political

legal), технологічних (Technological forces), соціокультурних (Sociocultural) для оцінювання їх впливу на результати поточної і майбутньої діяльності об'єкта дослідження. Використання даного методу для оцінювання персистентної трансформації виробництва продукції сільськогосподарськими підприємствами в конкретному регіоні або країні не є раціональним, є більш загальним та не конкретизує дані та особливості функціонування об'єкта дослідження, не враховує ефективність його функціонування та можливості конкретизації напрямів розвитку.

Саме тому, для аналізу конкурентоспроможності галузі або сукупності функціонування суб'єктів АПК на макро- та мезорівнях дослідження є більш доцільним та найбільш ефективним підходом у системі методів стратегічного аналізу. Такий інструмент для проведення оцінювання обраних нами об'єктів дослідження був розроблений консультаційною фірмою McKinsey і компанією General Electric, як матричний метод, який оцінює довгострокову привабливість галузі та її конкурентну позицію такого напрямку діяльності. Для отримання такої кількісної оцінки довгострокової галузевої привабливості визначається система показників та вага кожного показника з метою врахування його важливості для досягнення поставлених цілей. Для АПК Одеської області з врахуванням особливостей регіону, для проведення стратегічного аналізу з використання методу McKinsey необхідно врахувати напрями діяльності з виробництва агропромислової продукції на основі статистичних даних [1, с. 76], якими були за період 2019-2021 рр.: вирощування зерна, вирощування плодів та ягід, вирощування худоби, виробництво м'яса та м'ясних продуктів, перероблення та консервування фруктів і овочів, виробництво олії та тваринних жирів, виробництво молочних продуктів, виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, виробництво хліба та хлібобулочних виробів, виробництво виноградних вин.

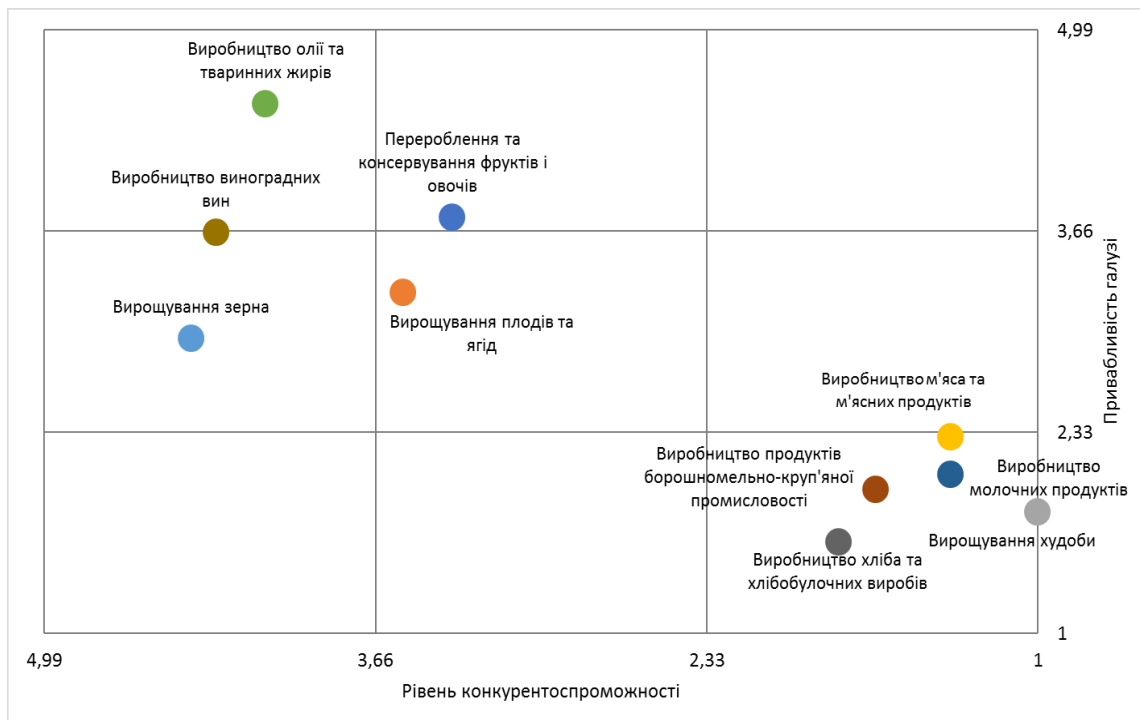

Рис. 1. Матриця McKinsey, що розрахована для суб'єктів АПК Одеської області*

*Джерело: розроблено автором [1, с. 77]

На базі статистичних даних нами було розраховано показники для виявлення тенденцій та закономірностей зміни (рис. 1) для суб'єктів АПК Одеської області [1, с. 75-77], з метою визначення чинників впливу та побудови матриці McKinsey для виявлення найбільш привабливих видів діяльності АПК Одеської області і їх конкурентоспроможності, напрямів розвитку агропромислового виробництва одних та необхідність персистентної трансформації інших.

Як показує дослідження на підставі побудованої матриці McKinsey (див. рис. 1), з точки зору привабливості та конкурентних позицій для суб'єктів АПК Одеської області, найбільш перспективними для розвитку діяльності та агропромислового виробництва є [1, с. 78]:

– виробництво рослинної олії та виноградних вин – найбільш перспективними для розвитку діяльності та потребують розвитку діяльності сільськогосподарських підприємств для забезпечення агровиробництва якісною сировиною;

– вирощування зерна, плодів та ягід – рівень розвитку вище середнього з привабливості бізнесу. Але необхідно враховувати, що у вирощуванні зерна сільськогосподарські підприємства Одеської області займають досить сильну конкурентну позицію, на відміну вирощування плодів та ягід, де розвиток такої діяльності спостерігається на середньому рівні;

– переробка та консервування фруктів і овочів – спостерігається середній рівень конкурентоспроможності при високому рівні привабливості даного виду діяльності. Такі результати показників свідчать про доцільність вкладання інвестицій в такий вид діяльності та розвиток сільськогосподарських підприємств, які забезпечують таке агровиробництво сировиною.

Таким чином, наше дослідження показників за матрицею McKinsey показало [1], що за п'ятьма напрямками діяльності рівень привабливості суб'єктів діяльності АПК та конкурентоспроможності нижчий від середнього. Якщо враховувати класичні рекомендації розробників методу McKinsey, необхідно провести додатковий аналіз та дослідження зміни показників таких видів діяльності агропромислового виробництва або вибору стратегії деінвестування і жорсткого контролю за вкладанням фінансових ресурсів.

Агропродовольча продукція стала головним експортним товаром країни в 2022-2023 роках [5], яку виробляють сільськогосподарські підприємства та харчова промисловість, тому їх діяльність має як економічне, так й стратегічне значення для будь-якої країни в будь-який період та стан її існування й забезпечує як економічну та продовольчу безпеку, так і є джерелом виробництва стратегічно важливої продукції, яка суттєво впливає й на інші країни на макроекономічному та глобальному рівнях.

На підставі проведеного дослідження, нами запропонований методичний підхід до оцінювання необхідності персистентної трансформації

діяльності суб'єктів агропромислового виробництва в системі АПК на макро- та мезорівнях дослідження, на основі стратегічного аналізу, що враховує повний цикл (від виробництва сировини до переробки та реалізації продукції), який відрізняється від існуючих новими складовими: чинниками, що впливають на рівень довгострокової привабливості напряму діяльності та конкурентоспроможності досліджуваного сегменту; сформованою шкалою оцінювання чинників для об'єкту дослідження; визначенням економічної трансформації АПК регіону та напрямів діяльності, як суб'єкта національної економіки, та напрямів її розвитку на основі методу McKinsey. Але формування системи показників та механізму їх оцінювання для проведення персистентної трансформації діяльності таких підприємств на основі застосування методів ефективною конкуренції на мезо-, мікро, міні та нанорівнях дослідження суб'єктів АПК України, потребує подальшого нашого дослідження для забезпечення ефективності їх функціонування, конкурентоспроможності та розвитку діяльності.

Список використаних джерел

1. Купріна Н.М. Сучасні інноваційні напрям та інструмент управління розвитком діяльності сільськогосподарських підприємств в системі АПК України // Інноваційна економіка: науково-виробничий журнал. 2023 №4(96). С. 73-82. URL: <http://inneco.org/index.php/inneco.ua/article/view/1139> (дата звернення 25.04.2024).
2. Діденко Є.О., Чумак О.В. Теоретико-методичні засади забезпечення ефективності функціонування підприємства / Є. О. Діденко, // Ефективна економіка. 2020. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7581> (дата звернення 25.04.2024).
3. Горєлов Д.О., Большенко С.Ф. Стратегія підприємства: навч.-метод. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. Харків: Вид-во ХНАДУ, 2010. 133 с.
4. Шарапа В.Г. Формування стратегій: теоретично-практичні аспекти // Економіка і суспільство: електронний журнал з економічних наук. Випуск 56. 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3098/3022>.
5. Державна служба статистики (Веб.сайт), Київ 2023. URL: <http://ukrstat.gov.ua>. (дата звернення 25.03.2024).

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ТА ЗАЙНЯТІСТЬ ЖІНОК У СФЕРІ НЕРУХОМОСТІ

Для суспільства жіноча праця є важливим резервом, необхідним для ефективного розвитку виробництва. Негативні тенденції, що стосуються жіночої зайнятості, згубно впливають на демографічний стан країни, а також на соціальні відносини. Дані статистики свідчать про те, що саме жінки найбільше відчують проблеми щодо кар'єрного росту та професійного зростання, обсяг пропозиції робочих місць для жінок характеризується значно вужчим професійним асортиментом, а середній рівень заробітної плати нижчий. Крім того, шанси жінки втратити роботу завжди вищі, ніж для чоловіків. Проте цифрова економіка надає жінкам нові можливості зайнятості. Робота у сфері нерухомості у поєднанні з цифровими інструментами підвищує рівень жіночої зайнятості та вирівнює рівень доходів чоловіків і жінок.

У кадровому складі агенцій нерухомості України переважають жінки. Це обумовлено низкою причин:

- жінки є «професійними» покупцями, що дозволяє краще працювати з аргументами на користь купівлі;
- жінки емоційно краще «налаштовуються» на клієнтів, тому краще працюють із зауваженнями клієнтів;
- вільний робочий графік в українських реаліях стимулює жінок до вибору роботи у сфері нерухомості;
- поява Інтернет і цифрових інструментів збільшує кількість жінок зайнятих у сфері нерухомості.

Інтернет є високоефективним комунікаційним інструментом для просування агентств нерухомості, завдання кожного з яких полягає у отриманні довіри більшої кількості клієнтів. З кожним роком агентства

нерухомості використовують інструменти Інтернет-маркетингу дедалі більше: проводять рекламні кампанії, продають продукти та послуги через сайти, розвивають соціальні мережі.

Український ринок електронної комерції та інтернет-напрямок загалом показують високі темпи зростання. Кількість населення, які довіряють інтернет-ресурсу зростає, аналітики сміливо прогнозують, що до 2040 року 95% всіх покупок у світі будуть в онлайні.

На рис. 1 представлена поточна ситуація у світі електронної комерції.

Тому все ясніше і відчутніше стає розуміння того, що ті компанії, які активно використовують Інтернет у своїй діяльності, отримують низку незаперечних конкурентних переваг:

- нові канали взаємодії із споживачами, використання яких безпосередньо пов'язано з успішним функціонуванням в майбутньому;
- отримання інформації про цільову аудиторію. Приріст аудиторії та жителів інших регіонів;
- вихід на споживачів, яких можна знайти тільки в Інтернеті (які не помітили офлайн-реклами або побачили її, але звернулися до компанії лише після вивчення сайту);
- підвищення пізнаваності бренду;
- зниження витрат на обслуговування та утримання клієнтів.

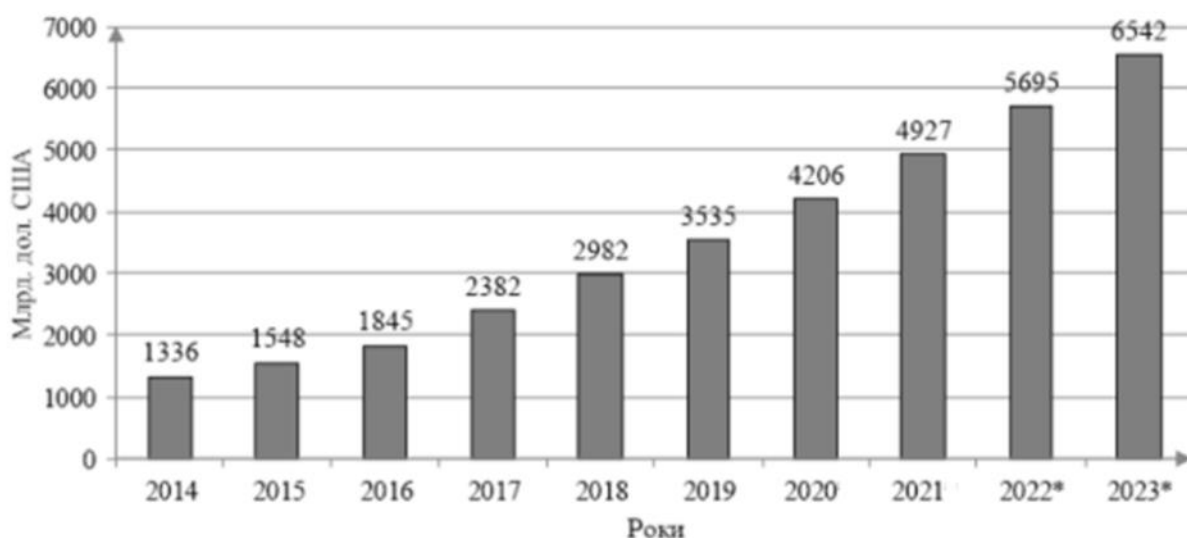

Рисунок 1 – Динаміка світових обсягів продажів в інтернеті за період

2020-2023р.

Ведення великомасштабного бізнесу в сучасних умовах є складним. Після повномасштабного вторгнення в Україну та оголошення військового стану – ринок нерухомості впав майже на 80%. Попит дуже знизився, а реєстри було закрито. Поступово така тенденція змінилася. Українці все ж таки цікавляться покупкою житла, але вимоги зараз сильно змінилися.

Основна вимога нині у покупців квартир, щоб житло знаходилося далеко від військової інфраструктури, аеропортів тощо. Також збільшилась кількість запитів на житло за містом. Звичайно, там є вода, пічки, можна опалювати будинок дровами.

Експерти спостерігали поновлення робіт уже більш ніж на 400 житлових комплексах у країні: 65 будівельних майданчиків працювали у Києві, 45 – в Одесі. Крім того, перезапустилися роботи у Черкасах, Дніпрі, Запоріжжі, Полтаві, Кременчуці, Умані.

Для покупців вибір агентства нерухомості є відповідальним кроком, від якого залежить успішність угоди купівлі-продажу чи пошуку об'єкта. Агентства нерухомості використовують змішаний формат співвідношення – 50% комерційної інформації та 50% корисного контенту, що в свою чергу майже однаково розділяє середнє значення трафіку ефективно опублікованої інформації між соціальними мережами Facebook та Instagram. Так само, як і на сайтах, у соціальних мережах використовується інформаційний, розважальний та продаючий тип контенту. Але формат оформлення зміщений на візуально-графічні особливості сприйняття. Тобто, доцільно також розвивати YouTube та Tik Tok для більшої залученості.

ОСИК С.В.,
кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства,
Одеський державний аграрний університет
БАБАКИШИЄВ МОВСУМ
здобувач, Одеський національний технологічний університет

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АПК

Стрімкий розвиток інформаційних технологій призводить до оперативного впровадження і вдосконалення цифровізації економічних процесів у різноманітних галузях, включаючи аграрні та переробні підприємства. Темпи цього розвитку вимагають постійного та швидкого впровадження, реагування та адаптування цифрових технологій. Враховуючи унікальність аграрних підприємств, важливо розуміти, що ці технології можуть бути як інструментом для підвищення економічної безпеки, так і додатковим джерелом ризику. Формування і використання потенціалу підприємства вимагає його структуризації, тобто, розподілу на компоненти з встановленням їхніх функцій та міжкомпонентних зв'язків. Серед основних напрямів цифрової трансформації можна виділити автоматизацію бізнес-процесів, розвиток CRM систем, використання дронів та ІТ технологій, розвиток цифрових платформ для управління виробничими процесами, що позитивно вплине на потенціал розвитку підприємства. Посилюється відставання інтеграції інформаційних технологій в підприємствах України в порівнянні з темпами відповідних процесів у ЄС.

Цифрова трансформація аграрних відносин дозволить забезпечити прогнозованість, високий рівень продуктивності, швидку адаптивність до змін, що сприятиме підвищенню рівня продовольчої безпеки, а також стійкості та доходності аграрних підприємств. В свою чергу, процес цифрової трансформації аграрних відносин потребує наявності сприятливих чинників, які б стали підґрунтям для якісного впровадження інноваційних підходів до сільськогосподарського виробництва. Впровадження цифрових

технологій потребує системного підходу на рівні держави, насамперед, вдосконалення чинного аграрного законодавства й необхідності легального закріплення понять «цифрової трансформації аграрних відносин», «цифрового сільського господарства» на законодавчому рівні [1].

Виробничий потенціал характеризує реальні та потенційні можливості підприємства щодо залучення і використання ресурсів і факторів виробництва, тобто максимально можливий обсяг виробництва продукції (робіт, послуг).

Інноваційний потенціал – це сукупні можливості підприємства щодо створення і впровадження нових ідей для технічного, організаційного чи управлінського оновлення підприємства.

Фінансовий потенціал – це обсяг власних, залучених і позичених фінансових ресурсів підприємства, якими воно може розпоряджатися для здійснення поточних і перспективних витрат. Складовою фінансового потенціалу є інвестиційний потенціал, тобто наявні і приховані можливості для здійснення простого і розширеного відтворення.

Відновлювальний потенціал – це сукупність матеріальних, технічних, нематеріальних, фінансових та інших ресурсів, якими володіє підприємство та використовує або може додатково залучити для простого і розширеного відтворення факторів виробництва.

Науково-технічний потенціал – це рівень забезпечення виробництва наукою, технікою, технологією; рівень підготовки науково-технічних, інженерних, конструкторських кадрів; наявність можливостей та ресурсів для розв'язання науково-технічних проблем і задач.

Управлінський потенціал – це знання, здібності і навички керівного персоналу усіх рівнів, ланок та функціональних служб управління, які реалізуються в процесі формування та організації діяльності виробничих, економічних і соціальних підсистем підприємства та забезпечують інтеграцію функціонально-структурних та нематеріальних елементів.

Організаційний потенціал – це управлінський механізм функціонування підприємства, який визначає порядок організації функціональних елементів системи та характер зв'язків керування, підпорядкування та взаємодії між окремими елементами підприємства.

Маркетинговий потенціал – це здатність підприємства спрямовувати власні функції на використання і пошук потенційних ринків збуту та нових споживачів.

Трудовий потенціал – це сукупність кількісних і якісних характеристик робочої сили підприємства.

Соціальний потенціал підприємства – це сукупність його ресурсів, яка визначає його здатність до стійкого соціального розвитку.

Інформаційний потенціал – це сукупність та єдність організаційно-технічних та інформаційних можливостей, які забезпечують збирання, накопичення, зберігання, обробку та поширення інформаційних ресурсів для підготовки та прийняття управлінських рішень. За іншим науковим підходом функціональні елементи потенціалу підприємства водночас є і носіями його зовнішнього ринкового потенціалу.

Стратегічний потенціал – оцінює перспективні можливості підприємства щодо зростання ефективності та зміцнення становища на ринку та може розглядатися як взаємопов'язана сукупність ресурсів, які перебувають у розпорядженні підприємства та мають вирішальне значення для досягнення стратегічних цілей, для оцінки можливих меж функціонування підприємства в майбутньому, виходячи з прогнозованих умов зовнішнього середовища.

Економічний потенціал – сукупні можливості підприємства задовольняти потреби споживачів у продукції та послугах у процесі виробничої діяльності.

Сьогодні у умовах війни в Україні та нестабільності економічного стану країни необхідно розробляти шляхи підвищення ефективності використання економічного потенціалу підприємства, що можуть бути

спрямовані як на окремі складові так і на весь економічний потенціал.

Основні шляхи підвищення ефективності використання економічного потенціалу підприємства запропонуємо на рисунку 1 та розглянемо основну їх сутність.

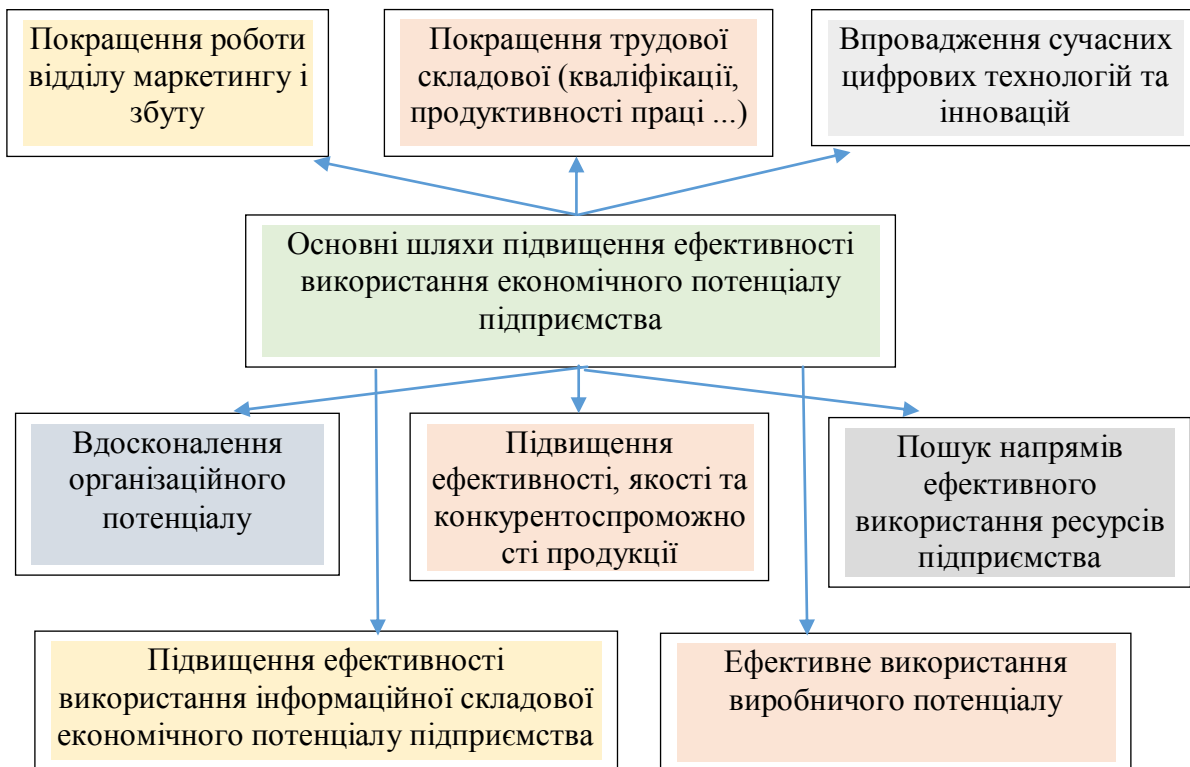

Рис. 1 Основні шляхи підвищення ефективності використання економічного потенціалу підприємства

**Джерело: розроблено автором.*

З точки зору маркетингового потенціалу – покращення роботи відділу маркетингу і збуту дозволить більш повно та точно аналізувати ринок та продукцію конкурентів, за рахунок чого розробляти та впроваджувати нову інноваційну продукцію та послуги, проводити рекламну діяльність, розширювати частку підприємства на ринку та підвищувати обсяги виробництва продукції та ін.

Розробка заходів з ефективного використання трудового потенціалу підприємства, залучення нових кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовка існуючих та ін. дозволить покращити трудову складову економічного потенціалу підприємства та стимулювати зацікавленість

працівників.

Покращення управлінської складової може враховувати на наступні заходи: підвищення мотивації у працівників, підвищення рівня відповідальності керівників за діяльність підприємства, підвищення рівня аналізу кон'юнктури ринку, використання фінансового менеджменту в управлінні витратами; розробка заходів з підвищення конкурентоспроможності продукції та підприємства.

Підвищення ефективності використання інформаційної складової економічного потенціалу підприємства та розробка заходів з розширення обсягу отримання інформації та її достовірності.

Сьогодні в усьому світі на перший план висуваються такі питання, як технічний рівень, якість, надійність, зовнішній вигляд продукції, що залежить від якісного складу техніки, технологій та ефективного їх використання. Підвищення технічної якості засобів праці і оснащеність ними працівників сприяють зростанню ефективності виробничої складової економічного потенціалу підприємства.

Для зниження витрат підприємства та підвищення ефективності їх використання необхідно створити систему аналізу витрат та оцінки відхилень їх фактичного рівня від нормативного та за планом.

Вірно розраховані та заплановані заходи з підвищення ефективності використання економічного потенціалу підприємства позитивно впливають на результати його діяльності, що базуються на впровадженні інновацій у виробництво, застосуванні нових технологій, підвищенні рівня освіти і кваліфікації робітників, покращення методів організації та управління виробництвом та підприємством взагалі, економії фінансових витрат та ресурсів.

Потенціал підприємства – це сукупне відображення існуючих ресурсів та майбутніх можливостей підприємства, що можуть бути максимально використані в виробничо-господарській діяльності підприємства.

Лише постійне застосування інформаційно-комунікаційних технологій

при використанні виробничого потенціалу та їх вдосконалення може дати позитивний результат, сприяти адаптивності та гнучкості підприємства до змін у бізнес-середовищі. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) – можуть стати провідником у цифровій трансформації. Більшою мірою для управління розвитком виробничого потенціалу досліджуваного підприємства слід використовувати нове сучасне програмне забезпечення, телекомунікаційні мережі, а також інші технології, що використовуються для обробки інформації: хмарні технології, технології штучного інтелекту, обробки великих даних (big-data), 3D друк та інші. Таким чином стає зрозуміло, що подолання кризових явищ у системі управління розвитком виробничого потенціалу можливе з-за умови врахування політичних, економічних, технологічних та соціальних факторів, та поетапному впровадженні цифровізації, як важливого процесу, який може принести бізнесу ряд переваг.

До рекомендаційних заходів варто віднести: планування розвитку ІТ-систем підприємств аграрної промисловості, цифровізація виробництва, планування ланцюжків постачання, автоматизація фінансового обліку, автоматизація продажів та клієнтського сервісу, роботизація процесів, відео аналітика, штучний інтелект (AI) та інтернет речей (IoT), архітектура та ІТ-ландшафт, взаємодія бізнесу та ІТ. Успішна цифровізація дозволяє в режимі реального часу моніторити витрати сировини на виробництві, детально аналізувати залишки продукції і втрати, калькулювати реальну собівартість продукції, автоматизувати та контролювати всі ключові процеси. В умовах війни процес цифровізації та основні складові інформаційно комунікаційних послуг надають додаткових можливостей підприємству адаптуватися до нових умов, знизити витрати, оптимізувати рівень використання ресурсів, розширити ринок збуту – тим самим зекономити кошти та бути більш конкурентоспроможним і прибутковим.

Список використаних джерел

1. Мірошниченко О.В. Цифрова трансформація аграрних відносин як правова категорія. Юридичний науковий електронний журнал №12. 2023. С. 212-216. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-12/52>
2. Балацький, О.Ф. Економічний потенціал підприємства. навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2021. 724 с.
3. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
4. Должанський І.З., Загорна Т.О., Удалих О.О., Герасименко І.М., Рашупкіна В.М. Управління потенціалом підприємства: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2020. 299 с.
5. Економічний потенціал. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Економічний_потенціал
6. Квасній Л.Г. Антикризове управління економічним потенціалом. *Бізнес Інформ*, 2021. № 5. С. 248–250.
7. Котирева С. О. Сутність та особливості управління економічним потенціалом підприємства. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/pvnlts/17_1/234_Kotyriewa_17_1.pdf
8. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навчальний посібник Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 352 с.
9. Лапін Є.В. Науково-методичні аспекти управління економічним потенціалом промислового підприємства. *Вісник Української академії банківської справи*. 2020. №1(16). С. 93–98
10. М. П. Войнаренко, О. Г. Осауленко, Л. В. Скоробагата, В. О. Шевчук. Економічний потенціал підприємства: обліково-статистичний та інформаційно-технологічний контексти: монографія. Київ: Держкомстат України, 2020. 282 с.
11. Орехова А.І. Економічний потенціал підприємства: сутнісні характеристики та структуризація. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/17_ukr/45.pdf

ОЩЕПКОВ О.П.

МАГДЕНКО С.О.

Одеський національний технологічний університет

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Сучасній економіці будь-якої більш-менш розвиненої країни притаманне таке поняття, як «цифрова економіка» або «інтернет-економіка», «web-економіка», яка базується на використанні цифрових комп'ютерних технологій [1].

Томас Месенбург виділив три основні складові концепції «Цифрова економіка»:

- опорна інфраструктура (апаратне забезпечення, програмне забезпечення, телекомунікації, мережі і т. д.),
- електронний бізнес (як ведеться бізнес, будь-які процеси, які організація проводить через комп'ютерні мережі),
- електронна комерція (передача товарів, наприклад, коли книга продається в онлайні).

Зараз виокремити певні операції та діяльність, притаманні лише «цифровій економіці» або традиційній економіці, майже неможливо [1].

Вважаючи вищезазначене, під цифровізацією економіки України можна розуміти безпосередньо процес впровадження сучасних цифрових технологій та інновацій в економіку країни з метою покращення її конкурентоспроможності та розвитку.

Сильний поштовх для розвитку цифровізації в Україні надала ситуація із розповсюдженням COVID-19, коли з'явилася потреба трансформувати будь-який процес, операцію або продукт у режим онлайн. В сучасних умовах війни економіка України без нарощування темпів цифровізації не змогла би мати той рівень, що ми маємо, діяльність багатьох підприємств була б паралізована. Саме цифровізації не тільки економіки, але й суспільства в цілому сприяє підвищенню іміджу нашої країни та її впізнаваність світовим суспільством в умовах цієї війни

Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 167-р від 03.03 2021 р. було схвалено Концепцію розвитку цифрових компетентностей до 2025 року саме задля покращення обізнаності громадян [2]. Ця Концепція спрямована передусім на розвиток цифрових технологій та впровадження інновацій у всі сфери суспільного життя.

Серед ключових положень Концепції, на нашу думку, заслуговують на увагу такі, як:

- здобуття громадянами цифрової освіти з використанням інформаційних ресурсів;
- створення Єдиного державного веб-порталу цифрової освіти "Дія. Цифрова освіта";
- підвищення рівня обізнаності громадян щодо небезпек в мережі Інтернет;
- створення індикаторів для моніторингу стану розвитку цифрових навичок та цифрових компетентностей [2].

Реалізація Концепції матиме великий вплив на розвиток держави в рамках виконання Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, яка передбачає адаптацію українського законодавства до законодавства ЄС.

Із впровадженням Концепції зростатиме роль і цифрового підприємництва в економіці. Концепція має вплинути на цифрову трансформацію організацій та корпорацій шляхом залучення більш кваліфікованих (з точки зору володіння цифровими навичками) працівників, підвищить продуктивність і ефективність бізнес-процесів у компаніях.

В таблиці 1 проаналізуємо кількість компаній, які мають доступ до мережі Інтернет та їх питому вагу, в т.ч. за видами діяльності (основними гравцями в економіці України). Бо саме можливість доступу до інтернету сприятиме цифровізації економіці.

Ключовими гравцями є підприємства переробної промисловості (в середньому питома вага становить 25,5%) та підприємства оптової та роздрібною торгівлі (в середньому питома вага становить 24,0%). За даними аналізу майже 85,0-95,0 відсотків підприємств мають доступ до мережі інтернет. Проте, майже по всіх видах діяльності спостерігається зменшення підприємств, які мають доступ до інтернету за даними 2022 року порівняно до 2018 та 2021 років. Стрімке зростання спостерігається по підприємствах, що здійснюють операції з нерухомим майном.

Всю цифри, як зростання, так і зменшення можна пояснити тим умовами, в яких опинилася Україна – в стані війни.

Таблиця 1

Динаміка підприємств, що мають доступ до Інтернету*

	Кількість підприємств, які мають доступ до мережі Інтернет								Відхилення, %	
	одиниць				у % до загальної кількості підприємств					
	2018	2019	2021	2022	2018	2019	2021	2022	2022 р. до 2018 р.	2022 р. до 2021 р.
Усього	43303	43785	44508	42785	88,0	86,4	86,6	85,1	-2,9	-1,5
В т.ч.										
Переробна промисловість	10878	11089	11323	11072	90,0	89,5	90,1	87,3	-2,7	-2,8
У % до загальної кількості	25,12	25,33	25,44	25,88	x	x	x	x	x	x
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	10759	10742	10630	10229	88,1	86,1	87,7	84,4	-3,7	-3,3
У % до загальної кількості	24,85	24,53	23,88	23,91	x	x	x	x	x	x
Операції з нерухомим майном	2704	2697	2796	2591	87,8	86,3	89,5	99,7	11,9	10,2
У % до загальної кількості	6,24	6,16	6,28	6,06	x	x	x	x	x	x

*складено авторами за [3].

В таблиці 2 наведені дані щодо підприємств, які здійснювали електронну торгівлю та обсяги її реалізації.

Таблиця 2

Динаміка кількості підприємств, які здійснювали електронну торгівлю, та обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг), отриманого від електронної торгівлі*

	Кількість підприємств, які здійснювали електронну торгівлю				Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), отриманого від електронної торгівлі, млрд.грн				Відхилення 2021 р. до 2020 р.	
	2018	2019	2020	2021	2018	2019	2020	2021	кілько сті	млрд.грн
Усього	2476	2440	2494	2513	228,0	292,7	364,6	435,9	19	71,3

В т.ч.										
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	914	924	929	931	128,5	104,1	144,8	185,0	2	40,3
У % до загальної кількості	36,91	37,87	37,25	37,05	56,36	35,57	39,71	42,44	x	x
Переробна промисловість	673	661	684	690	52,6	56,3	61,0	66,0	6	5,0
У % до загальної кількості	27,18	27,09	27,43	27,46	23,07	19,23	16,73	15,14	x	x
Інформація та телекомунікації	204	197	209	210	4,0	5,1	5,9	7,1	1	1,1
У % до загальної кількості	8,24	8,07	8,38	8,36	1,75	1,74	1,62	1,63	x	x

*складено авторами за [3].

Можна бачити, що основними гравцями, що здійснювали електронну торгівлю, є підприємства оптової та роздрібною торгівлі (в середньому питома вага становить 37,35%) та підприємства переробної промисловості (в середньому питома вага становить 27,25%).

Проте питома вага обсягів реалізованої продукції підприємств торгівлі становила в 2018 році 56,36%, в 2019 році спостерігається значний спад – до 39,71%. На протязі 2 наступних років питома вага поступово збільшилася до 42,44 %.

По підприємствам переробної промисловості питома вага обсягів реалізації з 2018 року поступово зменшується – з 23,07% до 15,14%.

В 2021 році порівняно із 2020 роком по всіх галузях спостерігається приріст кількості підприємств, що займаються електронною торгівлею, та зростання обсягу реалізації в грошовому вимірі.

В роки, що передували війні, цифрова економіка і сектор інформаційних технологій України мали більш стрімке зростання, долучаючи висококваліфікованих громадян України та інвестиції транснаціональних компаній. На початку війни доступ до інтернету та якість передачі даних суттєво знизилися через кібер-атаки та ракетні обстріли інфраструктури. Під час війни віддалена робота та хмарні сервери, розташовані як усередині

країни, так і за її межами, дозволяють багатьом підприємствам продовжувати свою діяльність, проте міграція та військова служба ускладнюють хронічний брак ІТ-фахівців у країні. Для поліпшення процесу цифровізації після війни Україна має використати реконструкцію інфраструктури для модернізації своєї мережі зв'язку (наприклад, прокладанням оптоволокна під реконструйованими дорогами) [4].

Таким чином, можна сказати, що здебільшого сучасні тенденції цифровізації є позитивними і потребують подальшого розвитку та впровадження в усі сфери життя держави України.

Список використаних джерел

1. Цифрова економіка:
URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0
2. Концепція розвитку цифрових компетентностей до 2025 року та її значення. URL: <https://everlegal.ua/kontseptsiya-rozvytku-tyfrovyykh-kompetentnostey-do-2025-roku-ta-yiyi-znachennya>
3. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах: використання мережі Інтернет, послуг хмарних обчислень, робототехніки. URL: <https://ukrstat.gov.ua>
4. Для поновлення цифровізації в Україні.
URL:<https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/digitalisation-for-recovery-in-ukraine-c5477864/>

ПАВЛОВ О. І.
д. е. н., професор, завідувач кафедри економіки промисловості
ПАВЛОВА І. О.
к. е. н., доцент
Одеський національний технологічний університет

ПОЛІТИЧНІ ЦІЛІ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКО-МІСЬКИХ АГЛОМЕРАЦІЙ УКРАЇНИ

Інклюзивний розвиток – це суспільний процес за участю органів державної влади, самоврядних інститутів, бізнесу, громадськості, окремих громадян, спрямований на подолання економічного відчуження, соціального відторгнення, політичного відсторонення та наявною можливістю долучення до збереження довкілля з метою встановлення суспільної гармонії між різними прошарками населення, між соціальним, економічним, політичним та природним середовищем.

Цей суспільний процес розгортається в просторових межах об'єднаних територіальних громад (ОТГ) та районів, утворених в ході реформи децентралізації, розпочатої в Україні у 2015 році. Ці соціально-просторові утворення континуального типу зі «змішаними» складом населення (виняток складають сільські громади), ресурсів та функцій, ідентифікуються нами як сільсько-міські агломерації. Наразі в Україні функціонують 1438 ОТГ та 119 районів. Серед ОТГ переважають сільські громад – 626 одиниць (43,5 %), 432 (30,0 %) є селищними, 380 (26,5 %) – міськими.

Політичний компонент інклюзивності, по-перше, присутній у цільових установках реформи децентралізації, завданням якої було збереження унітарності української держави та недопущення її федералізації, спроби здійснення якої мали місце на початку 2000-х років. По-друге, сам сценарій реформи виявився похідним від перебігу подій «Революції гідності» та пов'язаних з нею відцентрованих процесів на Сході України та в Криму.

За великим рахунком політичне життя пов'язане з реалізацією прав та свобод, владно-управлінських повноважень громадян при прийнятті

політичних рішень. Така властивість демократичних політичних систем й відповідних політичних режимів має ознаки інклюзивності, а інклюзивність політики у її системному розумінні характеризується здатністю політичної компоненти як такої впливати на суспільні процеси, що відбуваються у різних сферах, та залучати громадян до участі у політичному житті [1, с. 1518, 1523].

Тема розширення політичних можливостей пов'язана не лише з процесом досягнення інклюзивного розвитку, але й є самоціллю, оскільки сприяння розширенню політичних прав включає, наприклад, підтримку досягнення більшої участі жінок, молоді, етнічних меншин, маргіналізованих груп у політиці та бізнесі, зростання та розвиток інклюзивних політичних інститутів [2, с. 21].

Інклюзивні політичні інститути широко розподіляють реальну владу в суспільстві між різними силами і групами, обмежують монополію кожної групи у застосуванні влади, формуючи плюралістичну політичну систему [3].

З огляду на зазначене, проблема розроблення та реалізації політики інклюзивного розвитку сільсько-міських агломерацій набуває не тільки теоретичної актуальності, а й практичної значущості.

Розкриваючи важливе значення малих і середніх міст як факторів, сприяючих розвитку сільських районів, зарубіжні дослідники наголошують на тому, що портфель політики розвитку сільських районів майже ніколи не включав цілі, інструменти та ресурси для розвитку малих і середніх міст та укріплення їх зв'язків із сільським середовищем [4].

Разом з тим, африканські країни останнім часом успішно реалізують політику інклюзивного розвитку сільських районів за такими напрямками: економічне зростання зі структурною трансформацією економіки; продуктивна зайнятість; соціальний захист з метою зменшення бідності та нерівності; надання якісних послуг щодо освіти, охорони здоров'я, фінансів,

інфраструктури, житла, водопостачання для створення людського капіталу; територіальний розвиток і просторова рівність; якісне врядування [5].

Парадокс управління інклюзивним розвитком сільсько-міських агломерацій України полягає у відсутності розуміння доцільності розроблення інтегрованої державної політики та прийняття єдиних рішень з одного центру влади. На заваді цьому стоїть практика роздільного управління розвитком цих агломераційних утворень: вирішення питань соціального розвитку покладено на Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України, а економічних та галузевих – на Міністерство економіки України та Міністерство аграрної політики та продовольства України. До речі, дивним є і сам факт прямого підпорядкування профільному територіальному міністерству самоврядних інституцій, якими є громади, не кажучи вже про протиставлення людської спільноти (громади) простору свого існування (території), що закладено у його назві.

Враховуючи це, доцільно сформулювати політичні цілі інклюзивного розвитку сільсько-міських агломерацій України, які стосуються основних сфер суспільного життя, докільля та є дотичними до завдань створення інклюзії. Йдеться про такі цілі:

- економічні – сприяння економічному розвитку, досягненню високих темпів економічного зростання, скороченню економічної нерівності, розподілу доходів та багатства;

- соціальні – орієнтація на забезпечення мінімального рівня безпеки людини, її працевлаштування, формування принципів розподілу ресурсів для задоволення соціальних потреб, пов'язаних з зайнятістю, освітою, охороною здоров'я, житлом та засобами для існування;

- екологічні – регулювання впливу людини на природне середовище, з метою забезпечення його охорони та здійснення контролю щодо забруднення повітря та води, управління відходами, збереження біорізноманіття, просування відновлюваних джерел енергії;

– власне політичні – забезпечення взаємин різних соціальних груп та індивідів щодо утримання й реалізації влади задля здійснення своїх суспільно значущих інтересів і потреб, вироблення рішень, пов’язаних з правилами та нормами суспільного життя.

Реалізація цих цілей має важливе значення для інклюзивного розвитку сільсько-міських агломерацій України в період повоєнного відновлення країни.

Список використаних джерел:

1. Zilla C. Defining democratic inclusion from the perspective of democracy and citizenship theory. *Democratization*. 2022. Vol. 29 (8). P. 1518–1538. DOI: <https://doi.org/10.1080/13510347.2022.2090929>.
2. Awortwi N., Dietz T. Knowledge Platform on Inclusive Development Policies (INCLUDE) Concept note for phase II (2019–2022). May 2019. Leiden, the Netherlands. 36 p.
3. Acemoglu, D. and Robinson, J. A. *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity and Poverty*, New York: Crown Business, 2012. 529 p.
4. Berdegúe, J. A., Carriazo, F., Jara, B., Modrego, F., Soloaga, I. Cities, Territories, and Inclusive Growth: Unraveling Urban-Rural Linkages in Chile, Colombia, and Mexico. *World Development*. 2015. Vol. 73. P. 56–71. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2014.12.013>.
5. Reinders, S., Dekker, M., Kesteren, F., Oudenhuijsen, L. *Inclusive Development in Africa*. 2019. URL: <https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/access/item%3A2983440/view> (дата звернення: 22.03.2024).

ПОБЕРЕЖНИЙ О. В.

аспірант кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу,
Інститут права та суспільних відносин,
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»,
м. Київ, Україна

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Україна є незалежною і демократичною, соціальною і правовою державою. Швидкість процесів у соціально-економічній і політичній сферах, трансформація соціальних відносин та світова глобалізація, змінюють роль державних інституцій та їх завдання в цілому.

Соціально-економічний розвиток України в умовах децентралізації є актуальною та складною проблемою, що потребує уваги як з боку владних структур, так і з боку науковців. Децентралізація в Україні означає передачу більшої влади та відповідальності з центрального рівня на місцеві громади, що має значний вплив на економічні та соціальні процеси в державі.

Соціально-економічний розвиток це процес, що охоплює зміни та поліпшення як у соціальній, так і у економічній сферах життя суспільства. Цей процес передбачає покращення якості життя, зменшення бідності, розвиток інфраструктури, підвищення рівня освіти та доступ до медичних послуг, створення нових робочих місць, підтримку підприємництва та інновацій, збільшення обсягів виробництва та підвищення ефективності економіки загалом.

Однією з ключових переваг децентралізації є збільшення ефективності та прозорості управління на місцевому рівні, що сприяє розвитку місцевих громад, стимулює підприємництво та спонукає до залучення інвестицій. Зменшення бюрократії та інтерес до проблем громадян також сприяє покращенню якості життя населення.

Проте процес децентралізації також ставить перед Україною ряд викликів та проблем. Зокрема, нерівномірність рівня розвитку різних регіонів країни може призвести до посилення соціально-економічних відмінностей та

виникнення конфліктів. Зокрема, важливо забезпечити адекватне фінансування та кадровий потенціал місцевих органів влади для ефективного функціонування нової системи управління.

В Україні процес децентралізації розпочато 2014 року з прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (01.04.2014), законів України «Про співробітництво територіальних громад» (17.06.2014), «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (05.02.2015) та змін до Бюджетного і Податкового кодексів – щодо фінансової децентралізації.

Цей процес дозволив формувати відповідно до положень Європейської хартії місцевого самоврядування значний дієвий і спроможний інститут місцевого самоврядування на базовому рівні – об'єднані територіальні громади (ОТГ) [1].

Реформа децентралізації дала поштовх до формування дієздатного та найбільш наближеного до громадянина інституту влади – місцевого самоврядування.

Добровільне об'єднання територіальних громад дозволило новоутвореним органам місцевого самоврядування дістати відповідні повноваження та ресурси, що їх раніше мали міста обласного значення.

Інтереси громадян, які мешкають на території об'єднаної громади, тепер представляють обраний голова, депутатський корпус та виконавчі органи ради громади, що забезпечують реалізацію наданих законом повноважень в інтересах громади. У населених пунктах, що увійшли до складу об'єднаної громади, право жителів на місцеве самоврядування та надання послуг громадянам забезпечують обрані ними старости.

Відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» збільшення та об'єднання громад здійснювалось шляхом добровільного об'єднання з урахуванням думки громадян. Обов'язковим при плануванні створення громад є визначення потенційних

ресурсних можливостей громади для економічного та соціального розвитку і можливості забезпечити надання якісних послуг жителям [2].

Слід зазначити, що вже отриманий досвід діяльності ОТГ показує, що в умовах децентралізації розвиток громад багато в чому залежить від голови ОТГ та від мешканців, які підтримують цього голову. І саме головне – від повноважень, які отримує ОТГ.

Нові можливості, які для громад та для місцевих бюджетів відкрила фінансова децентралізація, а саме розвиток інфраструктури, надання власних послуг, підвищення рівня медичних й освітніх послуг, належний рівень соціального захисту, планування територій та інше, в свою чергу, поступово будуть впливати загалом на результати місцевих бюджетів і на показники соціально-економічного розвитку територій, на яких створено ОТГ [3].

Одним із інструментів реалізації регіональної економічної політики держави є місцеві фінанси [4]. Підвищення фінансового (бюджетного) потенціалу місцевих фінансів залежить якості життя населення, боротьба з бідністю та зниження рівня інфляції. Місцеві фінанси об'єднують сукупність фінансових ресурсів, які перебувають у розпорядженні органів місцевого самоврядування і соціально-економічні відносини при формуванні, розподілу, використанні та нарощуванні фінансового потенціалу ОТГ.

Фінансова децентралізація це процес передачі фінансових ресурсів, повноважень і відповідальності з центрального рівня уряду до місцевих органів влади. Це може включати передачу податкових доходів, надання фінансової автономії місцевим органам влади, а також можливість вирішувати питання фінансового забезпечення на рівні місцевих громад.

Фінансова децентралізація часто сприяє більш ефективному управлінню ресурсами та більш точному врахуванню місцевих потреб і пріоритетів. Вона може стимулювати розвиток місцевих економік, адже місцеві органи влади часто краще розуміють місцеві потреби та можуть приймати більш призначені рішення з позицій місцевої спільноти.

Проте, цей процес також може мати свої виклики, такі як нерівномірне розподілення ресурсів між різними регіонами, недостатній рівень фінансової самостійності у деяких місцевих урядів, а також можливість корупції на місцевому рівні. Тому важливо забезпечити ефективний механізм контролю та звітності при впровадженні фінансової децентралізації.

Отже, вирішення проблеми соціально-економічного розвитку України в умовах децентралізації потребує комплексного підходу та спільних зусиль уряду, місцевих влад та громадськості.

Список використаних джерел:

1. Урядовий портал. Реформа децентралізації. URL: <https://www.kmu.gov.ua/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi>.
2. Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>.
3. Результат фінансової децентралізації: за січень-вересень місцеві бюджети зросли на 34,2 млрд грн порівняно з минулим роком. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=249397542.
4. Розвиток державних фінансів України в умовах глобалізації : кол. моногр. Луніна І. О., Булана О. О., Фролова Н. Б. та ін. НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». Київ, 2014. 296 с.

ПОЛУЛІХ В. М.

здобувач СВО «Доктор філософії»
за спеціальністю 051 «Економіка» ОНП «Економіка»
Науковий керівник д.е.н., проф. Кулаковська Т.А.

ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА КРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Напередодні воєнного вторгнення росії економіка України вже знаходилась в затяжній стагнації. Причинами цієї стагнації були як зовнішні чинники (ковід-криза 2020-2021 рр.), так і надміру рестрикційна (обмежувальна) державна макроекономічна політика. В результаті рівень

внутрішніх заощаджень та рівень інвестування впали до історично рекордних показників.

Війна посилила ризики, які вже неможливо було компенсувати ринковими стимулами, потрібне було державне втручання. Без державних стимулів трудові, виробничі та фінансові ресурси неможливо втримати на економічній території воюючої країни.

Державна політика такої країни має базуватися на посиленні її обороноздатності та створенні робочих місць. Слід розуміти, що найближчі 10-15 років Україна буде знаходитися в зоні підвищеного військового ризику і турбулентності. Переведення економіки на військові рейки є ключовим завданням сьогодення. Тактика дій повинна включати набір відповідних інструментів різних напрямів економічної політики (податкової, грошово-кредитної, валютної, інвестиційної тощо) для того, щоб зробити цей процес максимально ефективним.

Інвестиційна політика країни має бути сконцентрована на створенні сприятливих умов задля акумуляції інвестиційних ресурсів, їх перерозподілі та ефективному використанні у напрямках відновлення та подальшого розвитку економіки України. Відбудова зруйнованих потужностей підприємств потребує значних обсягів інвестицій. За даними спільної оцінки, оприлюдненої 23 березня 2023 р. урядом України, Групою Світового банку, Європейською Комісією та ООН, потреби України на відновлення і відбудову зросли до 411 млрд дол. США [1], і це не остаточна цифра. Також очікується, що витрати на реконструкцію та відновлення розтягнуться на десять років і відбуватимуться за рахунок як державних, так і приватних коштів.

Державні ресурси є обмеженими, що підвищує актуальність точкової політики для їх використання на пріоритетних напрямках відновлення. Але залишається можливість стимулювання інвестиційної діяльності через державну підтримку у вигляді компенсації частини відсоткової ставки, надання державних гарантій за кредитами тощо. При цьому вагомий ресурс

для фінансування відновлення зберігається у національній банківській системі, однак висока вартість кредитних коштів унеможлиблює їх широке використання в інвестиційному процесі. Для підтримки відновлення дуже важливо запуснути процес банківського кредитування економіки. Зниження базової вартості позичкового ресурсу та спеціальні програми підтримки кредитування сприятимуть покращенню фінансового посередництва.

Таким прикладом може бути реалізація програми в рамках проєкту «Доступні кредити 5–7–9 %». За цією програмою держава компенсує суб'єктам підприємництва частину кредитного навантаження. У період 2022–2023 рр. збільшено перелік видів кредитів з 6 до 14, серед яких антивоєнний, антикризовий, енергетика, переробка сільськогосподарської продукції, торговельні компанії, відбудова бізнесу, інвестиційний, підтримка посівної, підтримка ФОП, обігові кредити, рефінансування тощо [2]. Обсяги бюджетного фінансування програми у 2022 році становили 7 млрд грн, у 2023 році – вже 16 млрд грн, а у 2024 році – 18 млрд грн. На інвестиційні цілі у 2023 р. було виділено 10,9 млрд грн. Бюджет був повністю вичерпаний вже у листопаді.

Для покращення інвестиційного клімату слід звернути увагу на законодавче та нормативно-правове поле. В таблиці 1 наведені інвестиційні стимули саме законодавчого і нормативно-правового поля.

Таблиця 1

Інвестиційні стимули у межах законодавчого і нормативно-правового поля

<i>Напрямок</i>	<i>Інвестиційні стимули</i>
Державна підтримка великих інвестиційних проєктів для залучення в економіку України стратегічних інвесторів	звільнення від сплати податку на прибуток підприємств та мита при ввезенні на митну територію України нового устаткування (обладнання)
	надання права на користування земельною ділянкою для реалізації інвестиційного проєкту зі сплатою орендної плати за спеціальними умовами
	забезпечення об'єктами суміжної інфраструктури (автомобільні шляхи, лінії зв'язку, засоби тепло-, газо-, водото електропостачання, інженерні комунікації тощо) завдяки будівництву/реконструкції такої інфраструктури за кошти держави
	При цьому загальний обсяг державної підтримки не має

	перевищувати 30 % від суми інвестицій у проєкт; розмір інвестицій в об'єкти інвестування протягом строку реалізації інвестиційного проєкту зі значними інвестиціями має перевищувати суму, еквівалентну 20 млн євро [3]
Підтримка розвитку індустріальних парків (ІП)	внесення змін до Митного та Податкового кодексів України: звільнення від імпортного ПДВ та ввізного мита на обладнання за переліком кодів УКТЗЕД; звільнення від податку на прибуток на десять років; уповноваження органів місцевого самоврядування надавати пільги у сплаті місцевих податків
	затвердження механізму використання вивільнених від оподаткування коштів для учасників індустріальних парків [4]; вивільнені кошти можна спрямовувати на розвиток діяльності учасника ІП за такими напрямками: створення чи переоснащення матеріально-технічної бази; збільшення обсягу виробництва; упровадження новітніх технологій
	визначення механізмів фінансування облаштування ІП та компенсації відсоткової ставки за кредитами на облаштування або здійснення господарської діяльності в їх межах
Підтримка процесу реінвестування виробників	важливо запровадити податкові пільги для підприємств промисловості, які інвестують кошти в основний капітал, такі, зокрема, як: формування спеціальних інвестиційних резервів; уведення інвестиційних надбавок; пільги на реінвестування; інноваційне інвестування.

Потреби воєнного часу і повоєнної відбудови економіки окреслені у Плані пріоритетних дій Уряду на 2024 рік, серед яких забезпечення виконання програми надання мікрогрантів/грантів на створення або розвиток власного бізнесу, у тому числі грантів для ветеранів; забезпечення виконання програми надання грантів на створення або розвиток переробних підприємств; забезпечення функціонування Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві; створення умов для залучення технологічних компаній в Україну та співпраці іноземних замовників із вітчизняними підприємствами (проактивне залучення інвестицій від міжнародних компаній для створення науково-дослідницьких відділів (research&development відділів) та офшорингу інформаційних технологій відділів в Україну) та ін. [5].

Вагомим ресурсом відновлення економіки є міжнародна підтримка як у вигляді прямої фінансової допомоги, так і у вигляді пільгового доступу до

товарних ринків країн-партнерів. Інтеграція України до ЄС та продовження структурних реформ сприятимуть надходженню приватного іноземного капіталу в країну.

Потрібне розширення доступу до фінансових інструментів, програм фінансової і технічної підтримки ЄС, а також щодо участі донорських організацій ЄС у приватних інвестиційних проєктах.

Для України можливості співпраці з ЄС у залученні інвестицій полягають в отриманні доступу до фінансових інструментів підтримки ЄС.

Таблиця 2

Фінансові інструменти та платформи до залучення інвестицій

<i>Назва</i>	<i>Зміст</i>
Інструмент передвступної допомоги ЄС ІРА (Instrument for Pre-Accession Assistance) [6]	інструмент фінансової допомоги, спрямований на підтримку реформ у спосіб надання фінансової й технічної допомоги. Загальна сума видатків чинної версії такого інструменту (ІРА ІІІ) становить близько 14,2 млрд євро. Пріоритетними напрямками фінансування за цією програмою є, зокрема, економічне зростання; переваги надаються малому та середньому підприємству.
Програма «Єдиний ринок» [7]	з бюджетом 4,2 млрд євро, яка розрахована на сім років (2021–2027 рр.). На початку лютого 2023 року Україна підписала угоду з Європейським Союзом про участь у цій програмі. У межах програми ЄС надасть 1500 грантів українському малому та середньому бізнесу з метою налагодження бізнесових зв'язків з партнерами з ЄС. Також 430 грантів отримають молоді українські підприємці, які хочуть вивчати досвід ведення такого самого бізнесу в ЄС. Enterprise Europe Network надає інтегрований пакет порад для МСП щодо того, як впроваджувати інновації та розвиватися на міжнародному рівні Мережа представників МСП для сприяння регулюванню та виробленню політики, сприятливого для МСП, на рівні ЄС і національному рівні Еразмус для молодих підприємців Спільні кластерні ініціативи – нове покоління дій із залученням промислових кластерів – груп спеціалізованих підприємств, часто малих і середніх підприємств, та інших пов'язаних допоміжних учасників на території, які тісно співпрацюють Інші заходи, що охоплюють цю мету SMP та імплементують стратегію МСП ЄС
Проєкти макрофінансової допомоги (МФД)	У 2022 р. ЄС надав Україні макрофінансову допомогу розміром 11,6 млрд євро у вигляді кредитів і грантів для зміцнення стабільності та задоволення невідкладних потреб у фінансуванні [8]. У 2023 р. Україна отримала 18 млрд євро макрофінансової допомоги від ЄС, майже половину від загального обсягу зовнішнього фінансування бюджету.

	<p>Новий пакет спрямовано не лише на короткострокову фінансову допомогу, нагальні потреби України, а й на повоєнне відновлення та підтримку країни на шляху до євроінтеграції.</p> <p>Кошти спрямовуються на пріоритетні потреби держбюджету у соціальній та гуманітарній сферах.</p> <p>Україна отримує фінансування у рамках МФД+ на пільгових умовах з терміном погашення кредиту 35 років. Відсотки та інші пов'язані платежі за обслуговування кредиту замість України компенсуватимуть країни ЄС.</p>
Міжвідомча координаційна платформа донорів для України [9]	започаткована 26 січня 2023 р. Учасниками цієї Платформи стали представники України, ЄС, країн «Великої сімки», а також партнери з фінансових установ, зокрема Європейського інвестиційного банку, Європейського банку реконструкції та розвитку, Міжнародного валютного фонду та Світового банку.
Ухвалено Проект Дорожньої карти реформування управління публічними інвестиціями [10]	<p>Метою Дорожньої карти є формування контексту, бачення, основних принципів та напрямів побудови цілісної, стійкої та ефективної системи управління публічними інвестиціями, яка забезпечує планування інвестиційних проектів на основі стратегічних пріоритетів та середньострокової бюджетної рамки, здійснення їх відбору відповідно до уніфікованих та прозорих процедур і чітких критеріїв та реалізацію в межах запланованих строків та фінансування.</p> <p>Створення на основі оновленої методологічної бази управління публічними інвестиціями єдиної ІТ-екосистеми</p>

Отже, міжнародна допомога здатна значною мірою компенсувати фінансові потреби країни у відновленні, однак її надходження залежить від доброї волі партнерів України.

Список використаних джерел:

1. Собкевич О. Підтримка інвестицій у промисловість України в умовах війни та повоєнного відновлення. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/pidtrymka-investytsiy-u-promyslovisht-ukrayiny-v-umovakh-viyny-ta>
2. Корнилюк Р., Корнилюк А. Державна програма підтримки бізнесу «Доступні кредити 5-7-9%»: у пошуках оптимального дизайну. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3836803-derzavna-programa-pidtrimki-biznesu-dostupni-krediti-579-u-posukah-optimalnogo-dizajnu.html>
3. Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні. Закон України (із змінами, внесеними згідно із Законом № 3311-IX від 09.08.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>
4. Про затвердження Порядку використання учасником індустріального (промислового) парку вивільнених від оподаткування коштів на розвиток його діяльності в межах індустріального (промислового) парку: Постанова

КМУ від 30.09.2022 № 1095. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennia-poriadku-vykorystannia-u...>

5. План пріоритетних дій Уряду на 2024 рік. URL: <file:///C:/Users/Tatyana/Downloads/65cf913135996125931042.pdf>

6. Україна отримала доступ до Інструменту передвступної допомоги ЄС (Instrument for Pre-accession Assistance - IPA). В чому особливості цієї програми та процедури впровадження? URL: <https://uiip.org.ua/uk/novyny/ukraina-otrymala-dostup-do-instrumentu-predvstupnoi-dopomohy-yes-instrument-for-pre-accession-assistance-ipa-v-chomu-osoblyvosti-tsiiei-prohramy-ta-protsedury-vprovadzhennia>

7. Програма ЄС «Єдиний ринок». URL: <https://business.dii.gov.ua/single-market>

8. Допомога ЄС Україні. URL: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-assistance-ukraine_uk

9. Міжвідомча координаційна платформа донорів для України. URL: <https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine...>

10. Уряд схвалив Дорожню карту реформування управління публічними інвестиціями. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-skhvalyv-dorozhniu-kartu-reformuvannia-upravlinnia-publichnyu-investytsiiamy>

САМОФАТОВА В.А.

д.е.н., професор, професор кафедри економіки промисловості
Одеський національний технологічний університет

ЦИФРОВІЗАЦІЯ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ ЯК ФАКТОР ЇЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Цифровізація, як новий рівень розвитку агровиробництва, передбачає використання цифрових технологій, що дозволяє внести зміни у бізнес-процеси у всіх галузях агропродовольчої сфери та сприятиме підвищенню конкурентоспроможності виробництва. Безумовно, що цифрова трансформація прискорює досягнення Глобальних Цілей сталого розвитку

ООН, визначених до 2030 року [1]. Проте, повномасштабне вторгнення є причиною масштабних коливань в усіх сферах суспільного життя, що породжує прямі й опосередковані перешкоди на шляху сталого розвитку не тільки України, а і всього цивілізованого світу. Незважаючи на це, нині в Україні запустили Офіс з питань Цілей сталого розвитку (ЦСР), основним фокусом якого, буде розробка та впровадження механізму включення ЦСР до національної та регіональної політик, стратегій та процесів планування.

Перш за все, об'єктивним фактором переходу на цифрові технології стала пандемія 2020 року, що, з одного боку, призвело до об'єднання людей, які знаходяться на великих відстанях один від одного через розширення онлайн-комунікацій, а з іншого – до їх роз'єднання, роблячи людей більш залежними від сучасних гаджетів. Що стосується цифровізації економіки, то вона дозволяє змінити швидкість і об'єктивність прийняття рішень.

Окрім величезних людських втрат і руйнувань, масштабне вторгнення росії в Україну спричинило проблеми з енергозабезпеченням і постачанням продовольства, посиливши вразливість існуючих продовольчих систем, і без того ослаблених під впливом зміни клімату та пандемії COVID-19. 20 травня 2020 року Європейська Комісія оприлюднила 20 травня 2020 року стратегію «від ферми до виделки» або From Farm to Fork (F2F) для справедливої, здорової та екологічно чистої продовольчої системи» з кінцевою метою зробити продовольчу систему ЄС глобальною моделлю стійкості на кожному з етапів ланцюга створення вартості. [2]. Стратегія виступає дороговказом для оновлення Загальної сільськогосподарської політики ЄС (Common Agriculture Policy), яка у свою чергу є основою для оновлення національних сільськогосподарських політик країн-членів ЄС. Також F2F стратегія передбачає перенесення її вимог на країни, що імпортують товари сільськогосподарства на територію ЄС [3]. Згідно цієї Стратегії, Стала система харчування (Sustainable food system) – система, що забезпечує продовольчу безпеку та безпеку харчування для всіх таким чином, щоб економічні, соціальні та екологічні основи для майбутніх поколінь не були погіршені.

Отже, стійка продовольча система повинна забезпечувати всі елементи екологічної, соціальної та економічної стійкості та сприяти цьому. За умови реалізації стратегії F2F ціни на сільськогосподарські товари зростуть, оскільки скоротиться їх виробництво за нових умов як в ЄС так і в Україні. Для побудови зеленого союзу України з ЄС необхідно підготувати національну стратегію для досягнення цілей сталого розвитку в агропромисловому секторі та створення сталих систем харчування. Зростання доходів та поінформованість населення про загрози клімату, навколишньому середовищу та здоров'ю, які створюють специфічні процеси агропродовольчого виробництва, підвищують готовність споживачів платити за здоров'я, соціальну справедливість та екологічну безпеку продуктів харчування.

В агропродовольчій сфері комплексний механізм державної інноваційної політики актуалізує реалізацію концепта функціонування сучасних високотехнологічних біокластерів, що інтегрують інтереси суб'єктів ринку біологічної продукції. Біокластер являє собою мережу пов'язаних та інтегрованих виробництв агропромислового комплексу, які створені для забезпечення повного циклу переробки сировини і відходів виробництва на засадах біоклатерної орієнтації. Виробничо-переробні підприємства біокластеру, які виготовляють екологічну продукцію, використовують відходи виробництва та його побічну продукцію, застосовують «зелені» технології, є основою біоіндустрії та елементом інфраструктури біоекономіки України. Створення вітчизняних платформ

<i>Технологічне рішення</i>	<i>Можливості застосування</i>
Бізнес в аграрній сфері Grow up: Agro https://business.diia.gov.ua	Портал, на якому розміщено освітній курс Grow Up Agro для підприємців в аграрній сфері. Курс включає інформацію про фінансовий менеджмент та системний менеджмент, юридичні аспекти агробізнесу, комунікації та маркетинг, управління персоналом, сертифікацію та логістику, дослідження зовнішніх ринків та ключові аспекти успішних переговорів.
KURKUL https://kurkul.com/	Онлайн-асистент фермера де можна знайти автоматичні сервіси прогнозу погоди, моніторингу цін на зерно в портах, оголошень про продаж зЗР, техніки, добрив, промислових потужностей.
Feodal. Online https://feodal.online	Автоматизований аудит земельних ділянок, візуалізація, моніторинг земельного банку та отримання відомостей з реєстрів ДЗК і ДРПІ в одному користувацькому вікні.
Prom.ua https://zakupki.prom.ua	Розміщення оголошень, замовлення агроконсалтингу, купівля-продаж сільськогосподарської продукції.
Техноторг https://technotorg.com/	Купівля та продаж сільськогосподарської техніки.
AgroRobota https://agrorobota.com.ua/	Пошук роботи в аграрному секторі України. Цей сервіс допомагає роботодавцям знайти кваліфікованого працівника, а претенденту – місце роботи. На сайті зібрані вакансії вітчизняного аграрного ринку.
Торговий майданчик AgroVektor https://agrovektor.com	Міжнародний інтернет-портал сільського господарства та промисловості. Зручний торговий майданчик для агропромисловості. Продажа сільськогосподарської продукції – пропозиції від фермерських господарств та постачальників.
Аграрна біржа https://latifundist.com/birzha	Купівля, продаж або оренда будь-яких об'єктів агробізнесу, від сільськогосподарських підприємств до промислових заводів і т.ін.
Zemelka.ua https://zemelka.ua/	Пошук та надання земельних ділянок в оренду або на продаж на території України. Аграрний консалтинг з питань землекористування в агробізнесі.
Додаток Левада Трейс https://levada-trace.com/ru/glavnaya	Це система управління фермою та/або агропідприємством, яка дозволяє зробити робочий процес швидше та ефективніше. Система забезпечує повний контроль над діяльністю агропідприємства в режимі реального часу.

цифрової агрокооперації дозволить започаткувати конкурентоспроможну бізнес-екосистему на національному, а в подальшому – і глобальному ринках [4, с. 71].

Завдяки якнайширшому застосуванню інформаційно-комунікаційних технологій, особливо найбільш прогресивних, як-от – мобільні технології, сховища даних, промислові мережі, хмарні обчислення, технології ідентифікації і довіри, VR/AR, штучний інтелект, 3D друк, Digital Twins, IoT платформи, Wearable-технології, сільськогосподарські підприємства

отримують можливість приймати рішення на основі масиву даних, які поступають в режимі реального часу, відносно стану посівів, вологи, поживних елементів, азоту, калію, фосфору, шкідників, ймовірності опадів. При цьому впровадження елементів точного землеробства здійснюється у комплексі із придбанням нової сільськогосподарської техніки, виконанням агротехнологій та у міру готовності фермерів. До таких елементів відносяться: електронні карти полів, точні метеодані, сенсори та датчики, космомоніторинг та інші. Впровадження технологій смартферм дозволить здійснювати моніторинг поголів'я та управління стадом тварин, забезпечити автономне управління теплицями, вести облік та аналіз витрат в режимі онлайн, що загалом позначиться на підвищенні врожайності і продуктивності праці що в галузі рослинництва, що в галузі тваринництва, зниженні собівартості, покращенні якості продукції та розширенні передумов її експорту [5, с. 243].

Таблиця 1

Основні технологічні рішення для агропродовольчої сфери України

Джерело: удосконалено автором за матеріалами [6] та відкритих джерел

Для прикладу, у Полтавській області, на базі центру впровадження Індустрії 4.0 відкрили школу підготовки пілотів БпЛА, які опанують навички управління агродронами. Навчання передбачає теоретичну й практичну частини, а також стажування та практики на підприємствах. «Відкриття школи пілотів агродронів стало можливим завдяки консолідації зусиль влади, бізнесу та науковців. Полтавщина має потужний агропромисловий комплекс. Підготовка пілотів БпЛА – новий крок у розвитку аграрної сфери. Використання нових безпілотних технологій значно збільшує ефективність систем землеробства, даючи змогу спостерігати за полями і здійснювати своєчасний аналіз сільськогосподарських культур», – розповів начальник Полтавської ОВА Філіп Пронін. Проєкт реалізувала Полтавська обласна військова адміністрація спільно з одним з університетів Полтавщини за

підтримки міжнародної компанії «Сингента», компанії «Кернел» та підприємства «Агротрадиції» [7].

Фактором, який відчутно впливає на конкурентоспроможність та досягнення 17 ЦСР виступає цифровізація агропродовольчої сфери. Цифрові технології дають багато можливостей та перспектив для створення розумного сільського господарства, надаючи їхнім споживачам великий поштовх для трансформації діяльності. Також слід зазначити, що стратегічним напрямом регіональної економіки буде забезпечення збалансованого сталого розвитку агропродовольчої сфери з використанням кластерного підходу.

Список використаних джерел:

1. Цілі сталого розвитку. URL: <https://business.diaa.gov.ua/handbook/sustainable-development-goals/cili-stalogo-rozvitku> (дата звернення 11.03.2024).
2. Попович О.П. тенденції та особливості розвитку підприємств агропродовольчої сфери в Україні та Європі. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія «Економіка» Вип. 1(61). 2023. С. 117-120.
3. From Farm to fork. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-08/3%20Tree%20From%20Farm%20to%20Fork%20Strategy%203%20final_297x210mm_4+4_web_180822.pdf (дата звернення 11.03.2024).
4. Кащена Н.Б., Нестеренко І.В., Чміль Г.Л. Управління інноваційними біокластерами в умовах цифровізації: організаційно-методичний аспект. *Інфраструктура ринку*. Вип. 69. 2022. С.71-78.
5. Войнич Л.Й., Лизак М.П. Діджиталізація процесів в сільськогосподарських підприємствах як спосіб покращення їх фінансово-економічних результатів. Матеріали III Міжнародної конференції «Цифрова трансформація фінансової системи України та країн V-4 в умовах євроінтеграції Digital transformation of the financial system of Ukraine and V-4 countries in the context of European integration». (Дубляни, 26 квітня 2023 р.). Частина I. Дубляни: ЛНУП, 2023. 322 с.
6. Дугінець Г.В., Ніжейко К.А. Цифровізація аграрного сектору ЄС: досвід для України. *Економіка та суспільство*. Вип. 56. 2023. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3109/3033> (дата звернення 12.04.2024).
7. На Полтавщині стартує навчання для пілотів агродронів. URL: <https://thedigital.gov.ua/regions/news/na-poltavshchini-startue-navchannya-dlya-pilotiv-agrodroniv> (дата звернення 11.04.2024).

ФІРСА Д.Р.

здобувач факультету економіки та управління

ЗАМЛИНСЬКА О.В.

*к.е.н., доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства,
Одеський державний аграрний університет*

СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ АПК: АНАЛІТИКА ЕКСПОРТНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ

Україна має значний аграрний потенціал, але стикається з проблемами у розвитку аграрного експорту. Основні проблеми включають неефективне використання ресурсів, низьку конкурентоспроможність на міжнародних ринках та залежність від світових ринкових умов. Вирішення цих проблем є критичним для стабільного розвитку аграрного сектору.

Цифрова трансформація агропромислового виробництва розглядається як один із основних шляхів диверсифікації національної економіки, її переорієнтації з сировинної моделі експорту на постачання продуктів із високою доданою вартістю. Зниження витрат на виробництво аграрної продукції, підвищення її якості та конкурентоспроможності на основі ефективного використання ресурсів і науковообґрунтованих підходів – це головне завдання цифровізації сільського господарства [1; с. 127]. Велика кількість технологічних компаній активно працюють над запитами аграріїв — займаються збором, агрегацією та аналізом даних за допомогою ефективних технологій — штучного інтелекту, цифрових платформ та додатківюкомп'ютерного зору та машинного навчання. Деякі вітчизняні компанії намагаються використовувати ці технології, особливо в промислових масштабах — для аналізу NDVI-зображень (карти фотосинтетичної активної біомаси) десятків тисяч гектарів ріллі, підраховуючи кількість яблук на тисячах гектарів садів, ще дозволяє своєчасно і якісно ідентифікувати проблеми у вегітаційному періоді, виявляти осередки хвороб і шкідників, з високою точністю прогнозувати

урожай і, як наслідок, точніше планувати збирання, транспортування, зберігання та інші роботи. У Сполучених Штатах активно розвиваються міські вертикальні теплиці, що дозволяє забудовникам і фермерам знайти синергію та задовольнити потреби західного міського населення в озелененні. Незабаром нове покоління цифрових технологій включатиме не лише вертикальне виробництво, а й нові методи вирощування живих інгредієнтів - аквакультур, комах, равликів, водоростей, мікробів, тобто «живих» кормів як для тварин так і для людей.

Цифрові технології в тваринництві засновані на аналізі даних датчиків. На молочних комплексах поширена практика використання системних інтеграторів, які охоплюють усі сфери цифровізації і генерують масив даних.

Експортний потенціал на сучасному етапі є важливим показником економічної потужності країн, зокрема України. Реалізація цього потенціалу потребує ефективного розвитку зовнішньоекономічної діяльності та аналізу експортних можливостей, включаючи стан зовнішньоекономічних зв'язків і політики. Експортний потенціал дозволяє реалізовувати продукцію на зовнішньому ринку та задовольняти потреби споживачів. Інтеграція та глобалізація розширюють міжнародну конкуренцію, і експортний потенціал стає ключовим чинником економічного зростання. Дослідження експортного потенціалу вимагає чіткого визначення його поняття та означення [2].

Якщо спиратись на визначення науковців щодо сутності категорії експортний потенціал, то більшість авторів, зокрема Артиш В. та ін., Батюк Р., Бородіна О., Гадзало Я., Гуменюк Я.В., Лузан Ю [6-9] дотримуються власних підходів, визначаючи його як можливості, ресурси або ж складову інших видів потенціалів. Під час аналізу різноманітності визначень експортного потенціалу виділяються основні підходи: структурно-функціональний, ресурсний та результативний [3].

1. Структурно-функціональний підхід: розглядає експортний потенціал як складову економічного потенціалу, що формує міжнародні конкурентні переваги.

2. Ресурсний підхід: визначає експортний потенціал як здатність використовувати ресурси для виробництва конкурентоспроможних товарів і послуг для світових ринків.

3. Результативний підхід: тлумачить експортний потенціал як механізм досягнення мети - максимізації обсягів товарів і послуг для світових ринків.

4. Інструментальний підхід: розглядає організаційно-управлінські інструменти, що впливають на економічний потенціал.

Ми вважаємо, що ці підходи доповнюють один одного, а не виключають. Тільки їх поєднання дозволяє розкрити повністю сутність, структуру та взаємозв'язок експортного потенціалу з іншими складовими економічного потенціалу. Структура експортного потенціалу підприємства включає різні складові, що характеризують його будову та розвиток. Існує багато підходів до структуризації експортного потенціалу. Деякі автори виділяють ресурси, можливості та фактори, що впливають на ефективність експортної діяльності, інші підкреслюють управлінські, маркетингові, інноваційні та виробничі складові [4]. Отже, поняття економічного потенціалу є ключовим у розумінні можливостей та ресурсів підприємства для досягнення своїх цілей і конкурентних переваг. Його аналіз дозволяє розкрити потенціал розвитку та визначити шляхи оптимізації та підвищення ефективності діяльності підприємства.

За останні роки Україна зіштовхнулася з багатьма проблемами, що вплинули на її економіку та експорт. З 2014 року, коли частину територій окупувала Росія, економічна ситуація погіршилася. Епідемія COVID-19 також ускладнила перевезення та змінила систему. На початку 2022 року Росія розпочала повномасштабне вторгнення, що призвело до окупації земель, блокування морських шляхів, спалення полів, викрадення зерна, мобілізації аграрних працівників і численних смертей, що мали

пролонгований негативний ефект. 2022 рік став важким для експортного потенціалу України. Порівняно з рекордним 2021 роком, коли експорт склав 27,9 млрд доларів США, у 2022 році показники впали до 23,6 млрд доларів США, що на 15% менше через вторгнення та блокаду портів. У січні-лютому 2022 року експорт збільшився на 34%, але у березні впав на 50%. За перші вісім місяців 2022 року експорт склав 29 млрд доларів США, що на 31% менше, ніж за аналогічний період минулого року. Обсяг експорту в натуральному вираженні склав 63 млн тонн, що на 59% менше ніж за аналогічний період минулого року. Поступове відновлення експорту почалося в травні, а найбільший обсяг було зафіксовано в серпні (3,4 млрд доларів США) завдяки розблокуванню портів. Виробництво зернових культур значно перевищує обсяг експорту, що свідчить про внутрішню споживчу потребу або потенціал для збуту на зовнішніх ринках. Кукурудза, найбільший експортний товар (26,2 млн тонн), зросла на 5% у натуральному вираженні, але доходи впали на 16,8%. Середня ціна української кукурудзи (188 доларів США) була нижчою за світову (227 доларів США) через логістичні проблеми та відтік прибутків до сусідніх країн, таких як Польща та Румунія.

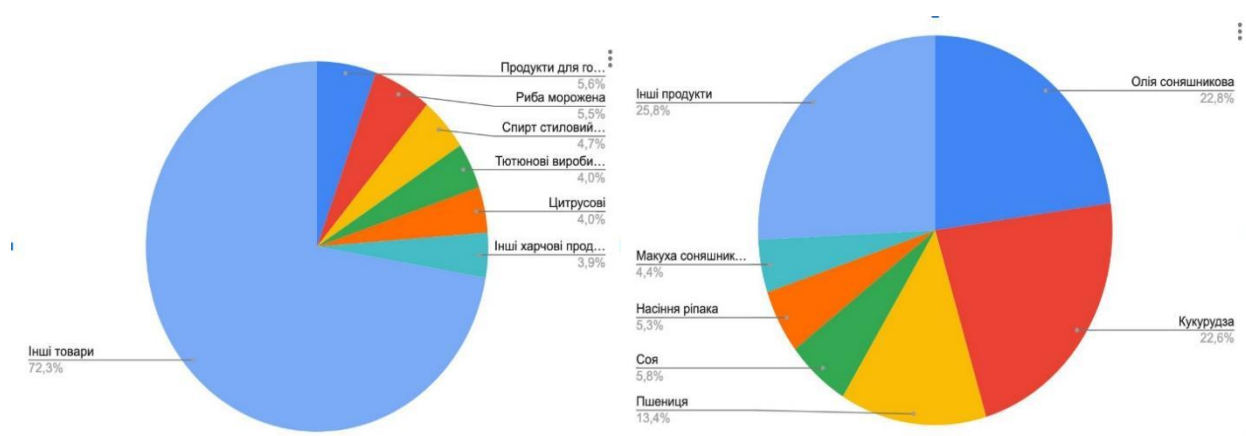

Рис.2 Обсяг виробленої продукції експортованої за 2023 рік
[за матеріалами, наведеними у 5]

Виробництво олійних культур (ріпак, соняшник, соя) перевищує експорт, що свідчить про сильну залежність від внутрішнього ринку або несприятливі

умови для експорту. Нішеві культури (жито, овес, просо) мають низький обсяг експорту, вказуючи на обмежені можливості збуту або знижену конкурентоспроможність. Експорт м'яса (курятину, свинина, яловичина), молока і горіхів також менший за виробництво через внутрішній попит або обмеження для експорту. Це свідчить про потенціал для збільшення експорту через пошук нових ринків і підвищення конкурентоспроможності.

У 2022 році, попри загальне падіння експорту, експорт до ЄС зріс на 8%, особливо до Польщі (+51%), Румунії (+119%), Угорщини (+46%) та Словаччини (+46%). Натомість експорт до країн Західної Європи зменшився, як-от до Німеччини (-17%), Нідерландів (-20%) та Італії (-51%). Експорт до Азії впав на 56%, до Китаю — на 71%. До країн СНД експорт зріс лише до Молдови (+16%). Скорочення експорту до країн Африки становить 46%, до країн Америки — 68%.

В 2023 році експорт знизився до 21,9 млрд доларів США через падіння цін і зміну логістичних шляхів. Географічна структура експорту змінилась, найбільшим експортером залишилась Польща, хоча її частка зменшилась.

Війна значно погіршила ситуацію: обсяги експорту знизилися, логістика змінилась, ризики зросли. Внаслідок бойових дій багато працівників сільгосп підприємств вимушені були покинути свої домівки. За даними ФАО, понад 150 000 фермерів і працівників продовольчої системи постраждали від війни або були змушені мігрувати. Нестача робочої сили та збільшення навантаження на жінок погіршують ситуацію.

Отже, Україна має значний потенціал у сільському господарстві за рахунок родючих ґрунтів та сприятливого клімату, що сприяє вирощуванню різноманітної продукції. Однак основними експортними товарними позиціями залишаються сировина та продукти первинної переробки. Для розвитку експорту необхідно залучення малого та середнього аграрного бізнесу. Україна є одним із провідних світових виробників та експортерів сільськогосподарської продукції, включаючи зернові, олійні культури, овочі,

м'ясо та молоко. Тенденції експорту включають зростання обсягів експорту за рахунок нових ринків та впровадження нових технологій.

Забезпечення продовольчої безпеки є частиною глобальної економічної і політичної безпеки. Український агропромисловий комплекс потребує фінансової підтримки та регулювання діяльності підприємств, зокрема аналізу ефективності та контролю експорту.

Список використаних джерел:

1. Руденко М. В. Вплив цифровізації на розвиток агросфери. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 2019. С. 127–129.
2. Глобальний ринок: чому падають ціни на зернові. URL: <https://landlord.ua/news/hlobalnyi-rynokchomu-padaiut-tsiny-na-zernovi/>
3. Михайлова Л.І., Волченко Н.В. Державне регулювання розвитку АПК в умовах членства України в СОТ. Теорія та практика державного управління. 2008. Вип. 3. С. 196-203. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpu_2008_3_30
4. Новак Н.П. Організаційно-економічні засади розвитку виробництва органічної продукції в аграрних підприємствах: монографія. Херсон: Айлант, 2016. 340 с.
5. Міністерство аграрної політики України. URL: <https://bogdantymkiv.com/country/ua/>
6. Артиш В., Артиш Н., Артиш І. Місце України в процесах аграрного розвитку світової економіки. Scientific Collection «InterConf». 2023. No 144. P. 49–57. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/24782>.
7. Батюк Р. Моделювання зовнішньоекономічної взаємодії аграрних підприємств України. Економіка та суспільство. 2022. No 44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-39.3>.
8. Бородіна О. М. Воєнні загрози глобальній продовольчій безпеці та перші міжнародні реакції щодо подолання їх наслідків: політекономічний зріз. Економіка України. 2022. No 6. С. 41–53. URL: http://economyukr.org.ua/docs/EU_22_06_041_uk.pdf
9. Гадзало Я. М., Лузан Ю. Я. Зовнішньоекономічна діяльність та результативність функціонування аграрного сектору економіки України. Економіка АПК. 2021. No 4. С. 6–17. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.2021040065>.

ЧІКАЛКІН С. М.
аспірант кафедри фінансів та обліку,
Інститут економіки та менеджменту,
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»,
м. Київ, Україна

СУТНІСТЬ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Сутність корпоративного управління полягає в системі правил, процедур, практик і механізмів, що спрямовані на ефективне керівництво та контроль корпорацією або іншою організацією з метою захисту інтересів акціонерів, сприяння стабільності та стійкості компанії, а також забезпечення взаємовідповідальності перед різними зацікавленими сторонами.

Корпоративне управління також забезпечує підтримку балансу між індивідуальними та колективними цілями, а також економічну та соціальну рівновагу.

Науковиця Н.Е. Дєєва у своїх дослідженнях пропонує класифікацію механізмів корпоративного управління з виділенням таких механізмів:

- правові та регулятивні механізми, що діють зовні;
- механізми внутрішнього контролю в компанії (наприклад, рада директорів, винагорода та право власності виконавчого директора тощо);
- зовнішні механізми контролю (наприклад, ринки для корпоративних поглинань);
- конкуренція на товарному ринку [1].

Корпоративне управління включає корпоративну стратегію, корпоративний стиль для керівників усіх рівнів, корпоративну культуру, фінансове та інформаційне розкриття, а також систему захисту прав акціонерів емітентів та інших власників цінних паперів.

Науковиця Орлова Н.С. визначає корпоративне управління як систему взаємовідносин між керівництвом, акціонерами та іншими зацікавленими сторонами компанії та визначає її так:

- механізми узгодження своїх інтересів у формуванні корпоративних цілей;

- організація, яка здійснює управління ефективністю своєї діяльності щодо досягнення корпоративних цілей;
- механізми корпоративного управління слід розглядати як інструменти взаємовпливу та управління стейкхолдерами, які стейкхолдери використовують для досягнення економічної ефективності відповідно до своїх спільних інтересів [2].

Відповідно до рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про визнання принципів корпоративного управління», сутністю корпоративного управління є система взаємовідносин між інвесторами — власниками компанії, її керівниками та стейкхолдерами. Забезпечення ефективної діяльності компанії, балансу впливу та інтересів учасників корпоративних відносин [3].

Таким чином, основною функцією корпоративного управління є систематичне інформування про операції, інвестиції та фінансову діяльність суб'єкта господарювання (корпорації) на користь акціонерів, які забезпечують корпорацію фінансовими ресурсами, придатними для умов емісії.

Отже, після проаналізованої інформації визначимо основні аспекти сутності корпоративного управління:

1. Забезпечення доступу до інформації про фінансовий стан компанії, її ділову діяльність, стратегії та ризики для всіх зацікавлених сторін.
2. Визначення механізмів взаємодії між акціонерами та управлінням компанією, включаючи права та обов'язки акціонерів, процедури голосування та механізми вибору керівництва.
3. Забезпечення ефективного нагляду за діяльністю керівництва компанії з боку наглядових рад, незалежних директорів або інших контролюючих органів.
4. Розроблення та виконання стратегічних цілей та планів компанії, які відповідають інтересам акціонерів та інших зацікавлених сторін.

5. Розвиток етичної та професійної корпоративної культури, що сприяє відкритості, взаєморозумінню та відповідальності.

6. Виявлення, оцінка та керування ризиками, пов'язаними з діловою діяльністю компанії, зокрема фінансовими, правовими, репутаційними та стратегічними ризиками.

Отже, сутність корпоративного управління полягає в забезпеченні балансу між потребами різних зацікавлених сторін, збереженням довіри до компанії та досягненням її стратегічних цілей у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Дєєва Н. Е. Корпоративне управління і фінансовий ринок: проблеми теорії та практики: монографія. Донецьк: Ін-т економіки пром-сті НАН України, 2011. 523 с.
2. Орлова Н.С. Корпоративне управління (у схемах і таблицях): Навчальний посібник. Н.С. Орлова. Магнолія 2006, 2010. 209 с.
3. Про акціонерні товариства: Закон України № 1630-IX від 13.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text>.

SHABATURA T. S.

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Economic Theory and Economics enterprises
Odessa State Agrarian University

KONOPELSKA O.V.

Master 's degree, specialty 051 "Economics"
Odessa State Agrarian University

COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND THE EU: CHALLENGES AND PROSPECTS

In response to Russia's military aggression, the Ukrainian agricultural sector is facing major challenges that require finding new sales markets and additional sources of investment. Strengthening cooperation with the EU is becoming a key factor for the stable development of the sector. However, there are a number of problems that complicate the process of finding ways to export and cooperate with

the EU. Therefore, the study of the challenges faced by the Ukrainian sector on the path of integration into the global economic space, as well as the determination of prospects for its development through the search for new export opportunities and strengthening cooperation with the EU, is of great importance.

Ukraine is one of the world's largest grain exporters and a leader in the production of sunflower oil, accounting for about 40% of global exports. The main agricultural crops that Ukraine grows and exports include wheat, corn, barley, sunflower, sugar beet, legumes, fruits and vegetables, and tobacco. From 2010 to 2021, Ukraine significantly increased the export volumes of grain (from 26.5 million tons to 44.5 million tons) and sunflower oil (from 1.8 million tons to 6.5 million tons) [1].

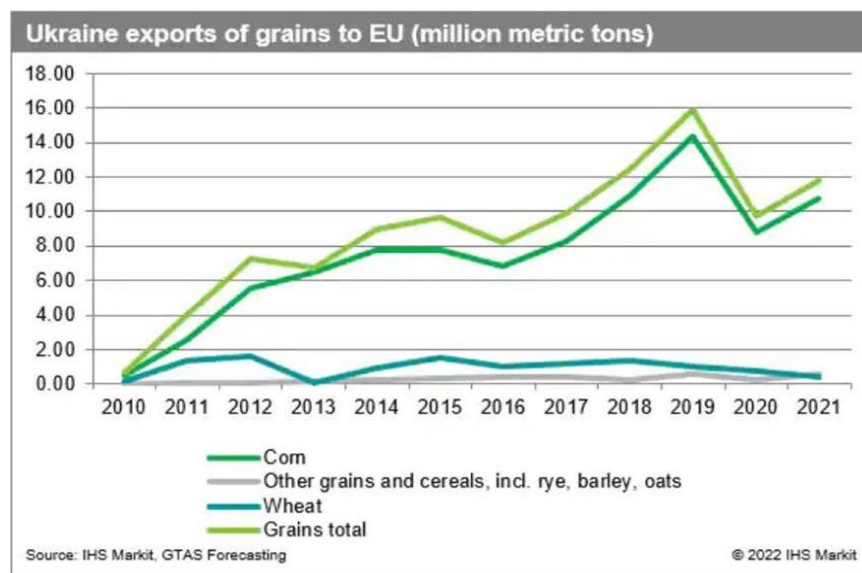

Fig. 1. Grain export of Ukraine to the EU [2]

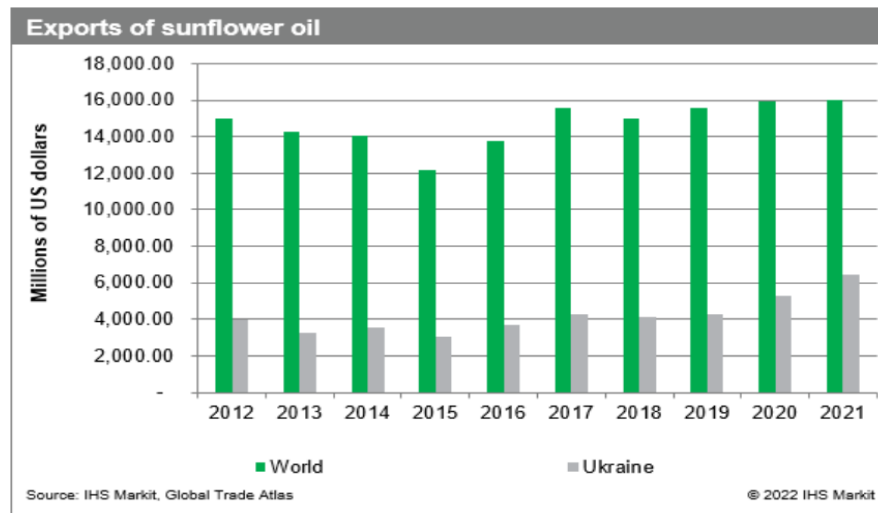

Fig. 2. Export of sunflower oil to the EU [2]

The Russian invasion led to significant losses for Ukrainian agriculture, slowing down its development. According to the Food and Agricultural Organization of the United Nations, the war cost Ukrainian agriculture from 4 to 6 billion dollars [3].

However, despite this, Ukraine was able to significantly increase the volume of exports of grain crops in March 2023 compared to March 2022. This became possible thanks to the "grain corridor", an agreement concluded between Ukraine and Russia through the mediation of the UN and Turkey. Thanks to this corridor, Ukraine was able to resume the export of agricultural products, which was blocked due to the war [4].

This led to an increase in competitiveness and demand for Ukrainian agricultural products on the world market. In particular, the volume of corn exports increased significantly in March 2023 compared to March 2022.

However, problems appeared in the agricultural sector of the European Union, which led to a temporary ban on the import of Ukrainian agricultural products in several countries, which caused a drop in exports.

The cost of logistics has increased by 2-3 times due to increased railway tariffs, increased delivery distance and inflation, accounting for approximately 2/3 of the price of grain. This led to high costs of grain production for Ukrainian farmers, making it unprofitable.

A fixed exchange rate also creates additional constraints for agricultural producers, as they purchase inputs at the market rate, and their foreign exchange earnings from exports are sold at the interbank rate. This creates a disproportion between expenses and income, complicating the financial condition of agricultural enterprises [5].

Ukraine can improve its relations with the EU in the agricultural sector by focusing on the export of other agricultural products such as oil, meat and dairy products, cooperating with the EU in the field of scientific research and development in agribusiness, and improving cooperation with the EU in the field of marketing and promotion of Ukrainian agricultural products. In addition, Ukraine can take such measures to improve cooperation with the EU in agribusiness, such as increasing the volume of trade transactions with agricultural products, investing in the development of the Ukrainian agricultural sector, and cooperation in the field of agriculture and food. Improving cooperation between Ukraine and the EU in agribusiness will have a number of advantages for both sides [6, 7].

Despite the challenges of the war, Ukraine remains a key supplier of agricultural products to the EU. Cooperation with the EU after the conclusion of the Association Agreement opens up new opportunities for Ukrainian agricultural enterprises. However, in order to achieve the full potential of cooperation with the EU, it is necessary to solve internal problems such as improving infrastructure, fighting corruption and ending the war. Ukraine has the potential to become a strong player on the European agricultural market, which will benefit both the country and consumers in the EU.

Reference:

1. Matveev M. Agriculture and the agricultural land market of Ukraine: the impact of the war. URL: <https://voxukraine.org/silске-gospodarstvo-ta-rynok-silskogospodarskyh-zemel-ukrayiny-vplyv-vijny> (access date: 04/20/2024)
2. FAO and the EU support relocation of Ukraine's national seed collection to a secure site. URL: <https://minagro.gov.ua/en/news/fao-and-eu-support-relocation-ukraines-national-seed-collection-secure-site> (дата звернення: 20.04.2024)

3. State of foreign trade in agricultural products. URL : <https://minagro.gov.ua/investoram/stan-zovnishnoyi-torgivli-produktami-apk> (application date: 04/20/2024)
4. Agribusiness of Ukraine during the war. 2021-2022 infographic guide. URL : https://agribusiness-nessinukraine.com/get_file/id/the-infographics-report-ukrainian-agribusiness-2022.pdf (application date: 04/20/2024)
5. Ukraine agriculture exports – what is at stake in the light of invasion? URL : <https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/mi/research-analysis/ukraine-agriculture-exports-what-is-at-stake.html> (access date: 04/20/2024)
6. Tetiana Shabatura, Olga Kostyukhina, Ihor Pit' Problems of development of the agrarian sector and ways to solve them. *Scientific journal "Economic Bulletin of the Black Sea Region"*. Odesa, OSAU, 2023, No. 4. P.143-156. URL : <https://ebbsl.com.ua/index.php/visnuk/article/view/61/55>
7. Shabatura T.S., Halytskyi O.M., Glushkov A.O. Food Security in Ukraine: Opportunities and Reality. *Ukrainian Journal of Applied Science and Technology. West Ukrainian National University*. 2024. No1. P.266-271. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-1-45> URL : <http://ujae.org.ua/prodovolcha-bezpeka-v-ukrayini-mozhlyvosti-ta-realnist/>